

KIYASÎ'NİN MÎHR U MAH MESNEVÎSİ

MELİHA ANBARCIOĞLU*

XIV. yüzyıldan itibaren bazı Türk ve İran şairlerinin mesnevîlerine insanlara ışık tutan Mihr (güneş) ile Mah (ay) gibi çok mühim iki kozmik cismi ad ve konu olarak seçtiklerini görmekteyiz¹. Öyle ki bu tür mesnevîlerdeki olaylar ve mâceralar güneş ve ayın durumları ile uyuşmaktadır. Hatta, güneş, ay ve yıldızlar insanların günlük hayatına da büyük tesirde bulunmaktadır. İranlılar gibi Türkler için de gökyüzü, bilhassa güneş ve ay önemli bir unsur olmuş, buna bağlı olarak büyük tasavvurlar meydana gelmiştir².

XV. yüzyılda Eski Türk Edebiyatında tercüme ve telif Mihr u Müşteri adlı mesnevîler yazılmış, klâsik edebiyatın yanı sıra bu tasavvurlar, Türk halk edebiyatını da etkilemiş, destanlardan saz şairine kadar muhtelif türlerde bu konu zengin bir şekilde işlenmiştir³.

Şairler, “sebeb-i telif-i kitab”larında artık Nizâmî ve Firdevsî’den ayrı konuları, yeni düşünceleri, yeni malzemelerle işlemek istedikleri açıkça ifade etmişler, bu yüzden gökler âlemindeki Mihr, Mah ve Müşteri’yi mesnevîlerinin baş kahramanlarına ad olarak seçmişler ve diğer gezegenleri de ikinci derecedeki kahramanlara, onların şahsiyetlerine ve hareketlerine uyacak bir şekilde ad olarak vermişlerdir. Şairlerin bir bakıma gâyesi yenilik göstermek, ilgi çekmek olduğu gibi, konunun mesnevî tarzında tasavvufî ve âşıkane düşünce ve duyguları ifadeye elverişli bulunması da Mihr u Mah yazmalarının önemli sebeplerini teşkil etmiştir.

* Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Profesörü; İlahiyat Fakültesi Dekanı.

¹ Meliha Anbarcıoğlu, “Türk ve İran Edebiyatlarında Mihr u Mah ve Mihr u Müşteri Mesnevîleri”, *Belleten*, cilt 47, Ekim 1983, sayı 188, s. 1151-1189, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1984.

² Fikret Türkmen, *Türk Halk Hikâyelerinde Gökyüzü ile İlgili Allegoriler*, s. 159-163.

³ Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, cilt 1, s. 133, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1973.

Tesbit edebildiğimiz ilk Türkçe Mihr u Mah, Kastamonulu Kıyasî'nin Mihr u Mah adlı mesnevisidir.⁴

Kıyasî'nin adı İbrahim'dir. İstanbul Kadısı Saçlı Emir Efendi'den icâzet alarak adliyeye girmiştir. Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) devrinde yaşamıştır.

Kıyasî, Mihr u Mah'ında yer yer kendi hayatından söz edip diyor ki: "Ben mârifet bezminde bir mumun ve kendi içimin yağı ile yanarım. 14 yaşında bir çocukken ilim denizine düştüm. Üzüntülerle gönlüm yorgun ve kıskançlıklardan bir köşeye çekilmişken padişahın hürmeti bütün dertlerime deva oldu".

"Sebeb-i te'lif-i kitab"da ise (s. 7a), padişahın övgüsünü yazarken, Şah Süleyman rüyasında ona: "Bakalım bulunmaz neyin varmış?" diye sormuş. Kıyasî ertesi gün dostlarından bu rüyanın tabirini istemiş. Onlar da "Yüce bir inciden söz et" diye tabir etmişlerdir. O da şaha armağan için mâna denizinden bir inci çıkarmış. Bu eserinde aşk ve mârifetten söz edeceğini açıklamış.

Görüleceği gibi Kıyasî'nin hayatı hakkında daha fazla bilgiye sahip değiliz. Bilinen tek eseri Mihr u Mah Mesnevîsinin tek yazması Süleymaniye Kütüphanesi, Esat Efendi kısmında 2923 numarada bulunup 57 varaktır. Sayfada 11 satır vardır. Ebadı: 9 × 13 cm/12 × 17 cm. Meşin ciltli, okunaklı bir nesihle yazılmıştır. Beyitler çerçeve içinde olup, başta bozulmuş bir tezhip vardır. Bu yazmanın istinsah tarihi ve müstensihinin adı yoktur. 1192 beyitten ibarettir. Vezni: fâ'îlâtün, fâ'îlâtün, fâ'îlün'dür. Ancak gazellerin vezni değişiktir.

Baş : Besmele ser-nâme-i fettâhdur
Kıfl-ı bâb-ı ma'niye miftâhdur

Sonu : Tâ ebed turdukça dîvan-ı felek
Ber karâr oldukça erkân-ı melek
Asker-i encüm-misâl içre müdâm
Taht-ı gerdûn üzre ol bedr-i tamâm

Mihr u Mah Mesnevîsi besmele, tevhid, münâcât, na't-ı Hz. Resul, Vâsıf-ı Hz. Ebu Bekir, Hz. Osman, Hz. Ömer, Hz. Ali, Kaside-i medhiye-i Şah Süleyman Han-ı Süleyman-ı zaman (s. 6b) ile devam

⁴ *Osmanlı Müellifleri*, cilt 2, s. 309; *Riyâzu's-şuarâ Tezkiresi*, yazma s. 88; Hammer, c. I, s. 282; *Latîfî Tezkiresi*, s. 276, Der Saadet 1314; Âli, *Kühû'l-Ahbâr*, yazma, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İsmail Saib Sencer Koleksiyonu, s. 415b.

edip sonra kendisinden bahsediyor ve sebep-i telif-i kitab'a geçtikten sonra, "matla-ı dastan" ile hikâyeye giriyor. (s. 8a)

Mihr u Mah'ın Özeti:

Cânib-i Maşrık'da İskender gibi haşmetli bir padişah varmış ve adına Sultan-ı Muîn derlermiş. Çocuğu yokmuş. Bir rüya görüp tabir ettirmiş. Buna göre, güneş gibi bir güzelle evlenip bir çocuğu olmuş. Adını Mah koymuşlar. Mah 14 yaşına gelince babası ölmüş, babasının tahtına oturmuş. Başında kavak yelleri estiğinde gülzâra gidip bülbül seslerini, bâd ile gülün sohbetini dinlermiş.

Bir sabah erkenden avlanmaya gitmiş. Avlandıktan sonra dönerken, çayır çimenlik bir yer görüp, ulu bir ağacın gölgesine uzanmış. Derken ağacın tepesindeki bir güvercini görüp yakalamış. Güvercinin boynunda bir halka, kanadında bir kâğıt asılıymış. Kâğıdı alıp açmış. Bakmış, kâğıdın üzerinde çok güzel bir kızın resmi çiziliymiş. Düşünmüş ve bunun Çin padişahının kızının resmi olduğunu anlamış. Kızın adı Mihr imiş. Mah, kıza hemen âşık olmuş. Başlamış gazel okuyup ağlamaya. Beşir adında bir kölesi varmış. Bu köle Mah'a aşkıyı unutmasını öğütlemiş. Bunun için eğlence meclisleri tertiplemiş. Fakat o, Mihr'i bir türlü unutamamış. Sonunda sabrı tükenip sabâ rüzgârı ile Çin ülkesine mektup göndermiş. Sabâ geri dönüp Mah'ı Çin'e asker çekmeye ikna etmiş. Mah askeriyle birlikte Çin'in yakınındaki bir sahraya gelip konaklamış. Bir gece uykusu kaçıp atıyla dolaşırken çemenzârda güzel bir ceylan görmüş. Ceylan Mah'ı görünce kaçmış. O da bir kemend atarak hayvanı yakalamış ve bu işi hayra yormuş. Tam o sırada birkaç güzel kızın kendisine doğru geldiğini görmüş. Kızların arabasından bir delikanlı Mah'ın yanına yaklaşmış, onu selamladıktan sonra o ceylanın kendisinin olduğunu, geri vermesini söylemiş. Mah da ceylanı hiçbir karşılık istemeden geri vermiş. Ancak kendisine yolu göstermesi için bir köle bağışlamasını söylemiş. Genç, ceylanı alıp gitmeden önce Mah'a Numan adında bir köle bağışlamış. Numan, eğer derdini anlatsa, Mah'a yardım edeceğini vadetmiş. Mah hepsini anlatmış. Numan, kendisinin Çin padişahının kızı Mihr'in hizmetkârı olduğunu ve ceylanı geri alan gencin Mihr'den başkası olmadığını anlatarak demiş ki: "O güvercinin kanadına bağlı kâğıttaki resmin aslını sorarsan dinle, onu da sana açıklayayım: Bir gece Mihr rüyasında gömleğinin uçtuğunu görmüş. Gökteki ay uyanıp gömleği yakalamış ve sonra Mihr'e

geri vermiş. Mihr, ayı sarayına davet etmiş ve boş gitme demiş. Uyanınca rüyasını tabir ettirmiş. Ona demişler ki, o rüzgârda uçan gömlek senin vücudunun resmidir. Rüzgâr ise uçan kuştur. Gömleği alan ay ise sancak sahibi bir padişahtır. . . Sonunda Mihr'in rüyası gerçekleşti".

Gerçi âteşdür şehâ 'ışkuñ öñi
Sabr olıncak gülsitân olur soñı (s. 29a)

Numan bu durumu Mihr'e anlatmak için Mah'ın mektubu ile gitmiş. Sonunda Mihr de Mah'a âşık olmuş, Mah. Çin Hakanına mektup yazarak Mihr'i babasından istemiş. Hakan çok kızmış ve Mah'ın elçisi Resül'e şöyle demiş: "Mah yanlış bir yol tutmuş. Örumcek ağı ile Anka mı yakalayacak? Eğer benimle dostça bir ilişki kuracaksa, memleketinde otursun. Sebat edip işiyle gücüyle uğraşsın. Bir padişahın derya-dil olması gerekir. Halbuki Mah sebat etmeyip ülkeme asker çekti. Hududumu aştı. Beni yenemeyeceğinden hileye başvurdu. Şimdi de bana yalvarıyor. Maksudı tahtuma hileyle konmaktır. Akli olan hileye taht bırakmaz. Bu kötü niyeti gizli saklı kalamaz. Mah, kızımı ancak gökteki ay güneşle bir araya gelirse alır. Buna da imkân yoktur. Artık hileli işler yapmaktan vazgeçsin. Mert ise ortaya çıksın; yoksa çekip gitsin buralardan. İsterse savaşalım. Şarap yerine kan içerek eğlenelim. Git bunları Mah'a söyle". Ayrıca Resul'e mektup da vermiş. Resul sür'atle gidip Mah'ın ordusuna erişmiş. Huzura varıp mektubu sunduktan sonra olanları anlatmış ve kendi çadırına dönmüş.

Ertesi gün Mah, Hakan-ı Çin'e savaş açmak için divanı toplamış. Karar vermişler. Ordu savaşa hazırlanmış. Mah kılıç kuşanıp ata binmiş. Sancak çekip yıldız kadar çok askeriyle yola koyulmuştur. İçi kan ağlıyarak akşama kadar yol almış. Akşam Mah'ın çadırını kurup bir yerde konaklamışlar. Mah, Tanrı'ya niyazda bulunurken bir gürültü duymuş, kapu ağasına ne olup bittiğini sormuş. O da: "Dün Çin Hakanı ülkesinden çıkıp geçit vermeyen bir yere konmuş, bütün dağı askeriyle kuşatmış, etrafa gözcü göndermiş. Bu esnada bizim gözcüler onlarla karşılaşmış savaşmışlar. Çok kan dökülmüş. Sonunda bizimkiler onları yenmiş. Çin Hakanı yarın sabah savaşacakmış. Askerleriniz bunu duyunca denizler gibi coşmuş. İşte o gürültülü sesler bundan ötürüdür." demiş. Mah bu habere çok sevinip saçılar saçmış. Askerler sabaha kadar çalıp oynamışlar.

Ertesi sabah Mah, Çin Hakanı ile karşılaşarak savaşmış ve onu yenilgiye uğratmış (s. 45a-46b). Çin Hakanı terk-i diyar edince, Mah, derhal Mihr'in yanına gidip, onu alarak kendi ülkesi Rûy-i zemin'e götürmüştü. Fakat Mihr babası için gözlerinden kanlı yaşlar dökmüş, karalar giyinmiş. Bu sırada dadısı gelip onu teselli ederek demiş ki: "Ağlayıp durma. O Sultan Mah, senin kölen oldu. Ne zamandır aşkın ile âh eder. Aşk kılıcı canına yetince, o da istemiyerek kılıcını çekti. Üzülme, baban ile Mah barışır. Savaştan sonra barış iyidir". Mihr dadısının öğüdünü dinleyip Mah'ın sarayına gelmiş. Mah, büyük bir düğün hazırlığı yaptırmış ve muhteşem bir törenle evlenmişler ve muratlarına ermişler.

Bülbül ü gül-veş olup iki yâr
Ne 'adû mekri vü ne âlâm-ı hâr
Düşdiler bir gülsitân-ı vahdete
Oldılar nâzır cinân-ı vahdete
Bu cihânda cümle yârı yarına
Bugün irgür koma yâ Rab yârına

Hatimetü'l-Kitab (s. 56b) :

Nevbahâr oldu bu gülzâr-ı İrem
Hamdü lillâh irdüm isterdim irem
Âb ü tâbında sulanup subh u şâm
Hâsılı üç ayda oldu tamâm
.....
Şol Kıyâsiyem ki ey Şâh-ı kerîm
Âşinâ-yı bahr-i ilmem Hakk 'alîm
Çok maâni kim olunmuşdur nihân
Eyledüm lafz-ı bedî' ile beyân

Duâ (s. 57b) :

Tâ ebed turdukça dîvân-ı felek
Ber-karâr oldukça erkân-ı melek
'Asker-i encüm-misâl içre müdâm
Taht-ı gerdûn üzre ol bedr-i tamâm

Mesnevî'nin bu özetinden de anlaşılacağı üzere Mihr u Mah'ın konusu aşktır ve Kıyasî'nin takriben 1200 beyitlik mesnevisinde dört esas kısım vardır:

1 – Mah'ın dünyaya gelişi.

2 – Babası ölünce 14 yaşında tahta geçişi ve âşık oluşu.

3 – Mihr'e kavuşmak için Çin Hakanına savaş açıp onu yenilgiye uğratması.

4 – Mihr ile evlenmesi ve onunla Rûy-ı zemîn adlı ülkesine gelip, tahtına oturması.

1 – Cânib-i Maşrık'da Sultan-ı Muîn adında bir padişahın çocuğu oluyor, adını Mah koyuyor.

Bu kısımda olayların hareket noktası rüya motifine dayanıyor.

2 – Mah 14 yaşındayken babası ölüyor ve o tahta çıkıyor. Çok genç olduğu için bir hükümdarın sorumluluğunu taşıyor. Bir güvercin kanadında asılı kağıda çizili bir güzelin resmine âşık olup, aslını keşfediyor.

Burada resim sanatının, o devirlerde de edebî eserlere ilhambir kaynağı olması bakımından önemi belirtilmiştir.

3 – Mah, Mihr'e kavuşma yolları ararken Çin ülkesine yakın bir yerde avladığı ceylan onun Mihr ile karşılaşmasını sağlıyor.

Bu ceylan motifine bundan önceki Mihr u Mah hikâyelerinde de tesadüf ediyoruz.

Mah, şanslı bir kahramandır. Çünkü olaylar hep lehine cereyan ediyor. Savaşmakla beraber daha çok gezerek, eğlenerek, hayal kurarak, gazel okuyarak sevgilisine kavuşuyor. Acı çekmiyor.

4 – Mihr'in babası için üzülmesi, aşkı ile sevdikleri arasında seçim yapması, bu konuda aklını ve duygularını yerinde kullanabilmesi, Mah'ın sanatkârlığı, gelin alayı, düğün töreni, gelin süsleme sahneleri, kavuşma ve mutlu son.

Mihr u Mah'ın en bariz vasfı, gerek konusu ve gerekse konuyu işleyiş ve anlatış biçimi ile son derece sâde, hareketli ve akıcı oluşudur.

Eserde savaş, yer, tabiat ve insan tasvirleri fevkalâde güçlü ve orijinaldir. Kıyası, Mah'ın Şem ile Pervâne'ye hitabı ve yaprak üzerinde gözyaşları ile yazıp sabâ rüzgârı ile Mihr'e gönderdiği mektup ile hayal gücünün, ince duygululuğunun en güzel örneğini sergilemiştir.

Mihr u Mah'ın kahraman sayısı, benzeri mesnevîlerinkine nazaran daha azdır.

Hakan-ı Çin ile savaşmak için Mah'ın divanı toplaması ve ordusunun teşkilatı, gerçekte Osmanlı devlet ve ordu teşkilatını hatırlatmaktadır. Mesnevideki yer adları da mübhem ve mahduttur.

Eserdeki Çin redifli gazel (s. 28a, 36a), nisan redifli gazel (s. 21a, 26b) ve diğer gazeller, Kıyasî'nin gazel türünde de usta bir şair olduğunu göstermektedir.

Mihr u Mah'ın dili sâde ve akıcıdır. Türkçe deyim ve ata sözlerine çok yer verilmiştir. Bol miktarda tekrarlar görülür. Bir olayı önce kahramanlar anlatıyor, daha sonra aynı olayı aynı sözlerle elçi tekrarlıyor. Bu tarz anlatım eserin hacmini büyütmeyle beraber, olayların cerayanındaki sür'atli hareketi durdurmakla kalmıyor, eserde bir ağırlık, bir monotonluk da meydana getiriyor.

Genelde gökyüzündeki gezegenlere paralel olarak eserde baştan sona kadar hareket hâkimdir. Olaylar ve kahramanlar daima hareket halindedirler.

Sonuç olarak: Zengin ve çeşitli bir çok macerâ içerisinde geçen beşerî bir aşk hikâyesinden ibaret olan bu mesnevîye Kastamonulu şair Kıyasî, kendi edebî hüviyetini kazandırması bakımından tamamen orijinal bir eser vücuda getirmiştir. Mihr u Mah'ın tasavvufî mahiyeti tartışılabilir. Hikâye tasavvufî tesirden kurtulmuş bir aşk hikâyesi olması itibariyle de orijinal bir eserdir.

MANZÜME-İ MİHR Ü MÂH-I KİYÂSİ EFENDİ

1b

Besmele ser-nâme-i fettâhdur
Kıfl-i bâb-ı ma'niye miftâhdur

Oldı çün 'unvân-ı hükmi Zü'l-celâl
Külli emrûn başı üzre açdı bâl

Medd-i bismillâhdan tut toğrı râh
Tâ ola ser-menzilün nûr-ı İlâh

Hamd serv-i gülşen-i îmândur
Şükr anı ohşar hevâ-yı cândur

Gülşen-i bî-serv bî-revnağ olur
Ger hevâdâr olmasa alçak olur

Bu hevâyile o servi kıl kinâr
Tâ ki ola gülşenün her dem bahâr

TEVHÎD

Ey vücûduñ 'illet-i mülk-i vücûd
Gark-ı bahr-i hayretün fülk-i vücûd

2a

Mâ-sivâ gülzârı ey Hayy ü İlâh
Kudretün bâğında bir ednâ giyâh

Niçe biñ yıl yazsa ger levhe kalem
'İlmünün bir harfini itmez rakam

10

Şevketün deryâsı cûş itse eger
Katresinden bahre vara bahr u ber

Kârbân-ı heybetünden bir ceres
Ursa dem ra'di kıla sît-i meges

Vahdetün da'vâsı üzre yâ Samed
Oldı şâhid "kul huva'llâhu ahad"

Ger iki olsa olurdu ihtiyâc
Kılmağa biri biriyle imtizâc

İhtiyâc olsa İlâh olmazdı ad
İmtizâc olmasa olurdu fesâd

Ger celâlün âteşi olursa germ
İde bir ednâ şerârı sengi nerm

Toğrılıp her egri ol günde tamâm
İde nâr içre elif gibi kıyâm

Ger cemâlün 'âleme salarsa nûr
İde her kim zerre mihr-âsâ zuhûr

Ola ol dem âftâb u mâhtâb
Bahr-ı nûr-ı rahmete iki habâb

2b İrse senden yâ Celâl u yâ Cemâl
Her biri olur visâl-i bâ-kemâl

20 Hûb olur zîrâ Celâl ile Cemâl
Bî-bedel olur Cemâl ile Celil

Sen o mahfisin ki olup bî-nişân
Görünürsün zâhiren günden 'ayân

Lik görenler seni bî-cân olur
Görmeyenler hâk ile yeksân olur

'Acizem medhünde ey şâh-ı Kerîm
Mümteni'dür mümkinе vâsf-ı Kadîm

MÜNÂCÂT

Yâ İlâhî ben hakîr ü nâ-tüvân
Turtuğumca 'ayn-ı 'ısyânım hemân

Şol elifdür ki kadüm idüp kıyâm
Dâ'imâ tutdı günâh içre makâm

Oldılar iki harâmi gözlerüm
Bakmazam hakka harâmı gözlerüm

Dinlemem söylense bir ahsen 'amel
Ger eşitsem diñlerem savt u 'amel

Nefse uyup her ne dem seyre gidem
Şevk ile gûyâ yere basmam kadem

3a Yokışa gitsem olup bâd-ı sabâ
İnişe âb-ı revânem gûyiyâ

30 Râh-ı mescidde olup süst ü melûl
Düşe tura buluram güc ile yol

Ger namâz için ikâmet eylesem
Sehv ile ne kılduğımı bilmezem

Ger bu cürm ile beni görürse nâr
Âteş-i hışm u gazab ile yanar

Tartulursam bu ma'âsî ile ben
Keff-i mîzân aşma vezn itmeden

Gark-ı 'isyân oldu fülk-i cism ü cân
Kalbüm içre kıldı îmânım hemân

Kalbüme idüp nazar yâ Rabbenâ
Baña ol gün âteşi eyle şitâ

Her ne dem âteş baña zahmet kıla
Noktaca mahvuñ anı rahmet kıla

Dâr-ı dünyâdan Kıyâsî-fî za'if
Gözini yumdukda kıl zayf-ı latif

NA'T-İ HAZRET-İ RESÛL 'ALEYHİ'S-SELÂM

Ey risâlet hâteminün hâtimi
V'ey şefâ'at gencinün ser-hâtemi

Reh-nümâ-yı atkiyâ vü asfiyâ
Nûr-i çeşm-i evliyâ vü enbiyâ

40

Muzhir-i mihr-i sipihr-i mu'cizât
Mubdi'-i mâ-lâ-yutâk u müşkilât

Şem'-i bezm-i "kâbe kavseyn" u yakîn
Mâh-ı bedr-i leyle-i mi'râc u dîn

Server-i "lev-lâk" u tâc-ı nîk-baht
Şer'-i İslâm-'asker ü seccâde-taht

Sâhib-i Fûrkân u dürr-i bahr-i nûr
Nâsih-i İncil ü Tevrît ü Zebûr

Gerçi sâyeñ yokdur ey nûr-ı Hüdâ
Hoş geçer sâyeñde sultân u gedâ

Eyleyüp "yâ" gibi egriden firâr
Menzile togrı çekildün tîr-vâr

Çeşm-i pür-nûr üzre ebrû-veş şehâ
Sâyebân itmişdi ebri Hak saña

Çün saña rü'yetde yokdur kalb ü ba'd
Gözle artunda (?) bizi ey 'ayn-i sa'd

Esb-i nefse bâr-ı 'isyân bağladuk
Âh kim dünyâca tuğyân bağladuk

Bir şeb-i gafletde itdük 'azm-i râh
Yol azup kalduk yetiş ey şem'-i mâh

4a 50

Bahr-ı lutfundan eyâ dürr-i yetim
Katresin ister Kiyâsî-i yetim

VASF-I HAZRET-İ EBÛ BEKR

Ey sipâh-ı mü'minîne pişvâ
V'ey nübüvvet şâhına sâhib-rızâ

Hazret-i Bû-Bekr-i Sıddîku'n-nebî
Ser-firâz-ı ehl-i tasdîku'n-nebî

Şâh-ı Muhtar u imâm-ı Mustafâ
Zübde-i kâ'im-makâm-ı Mustafâ

VASF-I HAZRET-İ 'ÖMER

Yâ emîr ü ehl-i şer'-i mu'teber
Hazret-i 'allâme-i 'âdil 'Ömer

Muktedâ vü muktedâ vü muttakî
Server-i serdâr u Fârûku'n-nakî

Ger Nebiden sonra gelseydi resûl
Sen olurduñ ey Emîr-i pür-usûl

VASF-I HAZRET-İ 'OSMÂN

Ey sa'âdet cündinüñ ser-defteri
Ehl-i imânuñ mu'azzam serveri

Hazret-i 'Osmân u Zü'n-nûreyn-i dîn
Câmi'-i Kur'ân u deryâ-yı yakîn

Nâzır-ı didâr-ı nûreyn-i Resûl
Lâyık-ı enzâr-ı 'ayneyn-i Resûl

VASF-I HAZRET-İ 'ALÎ

60

Yâ vilâyet şâhı yâr-ı Mustafâ
Sâkî-i kevser 'Aliyy-i Murtazâ

Didi peygamber senün çün yâ Velî
Ben Medîne 'ilme bâbumdur 'Alî

Kim ki ol şehre duhûl itmek diler
Bâbinuñ yolında kılsun terk-i ser

Çün ki bunlar ol şehe yâr oldılar
Dâr-ı dîne çâr divâr oldılar

Arka tayarsañ o divâra eger
Ola arkañ çâr-yâr-ı mu'teber

KASÎDE

Tâ ki şeb 'arz idüp encüm likâ
Dizdi burc-ı çarha çok şem'-i hüdü

Ol gice bir müjde topın atdı ra'd
Tutdı rûy-ı 'âlemi sıyt u sadâ

5a

Şöyle takrîr itdi kim bu feth-i bâd
Mâh-ı nev agız açup kaldı taña

Seb'a-i seyyâreler handân olup
Kıldılar fânûs ile seyr-i semâ

Ak yılduz yakdı bir yıl mûmını
Kârbân-ı şevka oldı reh-nümâ

70

Çıkdı tâ tâk-ı sipihr üzre şafak
Asdı bir gülgünü zâr-ı dil-güşâ

Subh-ı sâdık bu haberle irişüp
Didi tonansun cemî'-i mâ-sivâ

Ol seher şevk ile çıkdı âftâb
Bürc-i çarha dikdi bir altun livâ

Zînet ihbârına sûy-ı gülşene
Bende-i müjde olup gitdi sabâ

Döşeyüp ahzar nihâlîsin çemen
Eyledi her menzili cây-ı safâ

Başına bir mor yelken urınup
Geldi irişdi benefşe ibtidâ

Surh-ser-veş bağı yandı lâlenün
Kıldı 'azm-i râh-i kuhsâr-ı fenâ

İtdi hengâme şakāyık bâğda
Saldı gürzin kıldı ezhâr-ı salâ

5b Bir yaşıl şedde çeküp abdâl-i serv
Eyledi dervâzeyi bâd-ı hevâ

Yakmamışdı dahı nergis şeb çerâğ
Çıkdı sûsen çok dil uzatdı aña

80 Mûsi-i zenbak yed-i beyzâ açup
Çok du'â kıldı tayanmış ber-'asâ

Yâsemen bir rîsmâna yapışup
Serve çıkdı eyledi seyr-i fezâ

Micmerine gonçenün gül yakdı 'ûd
Muzmahil oldu niçe misk-i Hıtâ

Gördi kim firdevse döndi gülsitân
Bülbül-i dil kıldı bu şi'ri nevâ

Zikr-i dendânuñ ider subh u mesâ
Mürg-i dil oldu yine lü'lü'-gıdâ

Gösterür her lahza baña nakşunı
Bu dil-i âyine-i 'âlem-nümâ

Kâkülün fâsına zülfün dâlma
Ol elif kaddünle olayın fidâ

Gussam oldur seyr ider aksün seni
Gün yüzünı eyledükçe 'arz-ı mâ'

Eylesün 'izzetle mihr-âsâ tulû'
Encüm-i hûbâna irer intifâ

6a Yaraşur bu şi'rümi taksım idüp
Şâh bezminde okursañ mutribâ

90 Oldur ol şâh-ı cihân kim her gice
Pâsbânıdur meh-i bedr-i decâ

Bezme inse mihr ü meh rakkâs olur
Rezme binse tîridür berk-i kazâ

Şeh Selîm Han bin Süleymân-ı zamân
Şu'le-i şemşîri dehre reh-nümâ

Ey 'adâlet burcına mihr-i münîr
V'ey sa'âdet bâğına zıll-ı Hudâ

Gayrılar zıll-ı hümâda şâh iken
Ârzû-yı sâyeñe düşdi hümâ

Açsa pervâzın livâ-yı şevketüñ
Eyleye pervâz-ı ‘arş-ı istivâ

Bende-i halka-be-gûşuñdur hilâl
Takınur boynına bir tavk-ı rızâ

Raks ider ‘arşuñ horûsı şevkden
Üştür üzre eylese kûsuñ sadâ

Ey şeh-i encüm-sipâh u Hızr-kâm
V’ey Sikender-kudret ü ‘İsî-safâ

6b

Âsitânuñ mesned-i tâk-i felek
Hâk-i râhuñ çeşm-i mâha tûtüyâ

100

Hâme-i zerle zeberced levhaya
Mihr tasvîrûñ yazup eyler senâ

Mâh-ı nevden müşterî ahkâmuña
Çekdi tuğrâ-yı “muzaffer dâ’imâ”

Mülk-i ‘âlemden kamu el çekdürür
Her kimüñle itse nîzeñ merhabâ

Düşdi hâk-i pâyüñe zerre-misâl
Bâd-ı hasretle Kıyâsî-i gedâ

Kendü bağrum yağı ile yanaram
Ma‘rifet bezminde bir şem‘em şehâ

Az kaldı kim söyündire beni
Cevr ile bu rûzigâr-ı bî-vefâ

Çâr-deh sâle dahı bir tıfl iken
Bahr-i ‘ilme olmuş idüm mübtelâ

Haste-i âlâm-ı künc-i gayretem
Derdüme dârû-yı himmetdür devâ

Döndügince tâ kıyâmet mihr ü mâh
Virdügince ‘âleme nûr u ziyâ

7a

Fursat u nusrat kafâ-dâruñ olup
Reh-ber olsunlar önüñce evliyâ

SEBEB-İ TE'LÎF-İ KİTÂB

- 110 Nutka gel ey tûti-i şîrin-suhan
Ol ma'ârif bezmine şekker-şiken
Şâha karşı nâme-i ihlâs okı
Defterüñ aç nazm-ı bezm-i hâs okı
Hâ'il olmasun saña cism-i kafes
Bülbüli dem-beste kılmaz hâr u has
Sözlerüñ gûş eylese âb-ı hayât
Bulur idi derd-i zulmetden necât
Dime bî-kadr oldı ehl-i ma'rifet
Söz güherdür yirde kalmaz âkıbet
Hazret-i şâh-ı selâtin-i cihân
Husrev-i devrân Selîm Han-ı zamân
Âftab-ı evc-i burc-ı saltanat
Mâhtâb-ı âsmân-ı merhamet
Şöyle ma'mûr oldı 'adlinden cihân
Bulmayup vîrâne bûm eyler figân
Şevka gelse zerre-i hâk-i deri
Gösterür âyîne-i İskenderi
7b Mâh-ı nev evsâfına açmış dehân
Medhine berg-i tarî olmuş zebân
120 La'l sâgar kaldurup lâle müdâm
'İşkına gülşende eyler nûş-ı câm
Ben dahı medhin o şâhuñ bî-riyâ
Vird-i 'izzet kılmış idüm dâ'imâ
Baña bir şeb didi ol şeh hâbda
Görelüm neñ vardur nâ-yâbda
Perde ref' olunca çeşm-i cândan
Def'-i ta'bîr istedüm ihvândan
Didiler kim söz olur andan murâd
Cân u dil oldı bu ta'bîr ile şâd

124. Söz olur andan : metinde اولودردن سوز biçiminde yazılmıştır.

Turdum ol dem şevk ile gavvâs-vâr
Tâ kılâm söz gevherini âşikâr

Dahı 'üryân eyleyüp cân u teni
Câme-i gamdan çıkardum ben beni

Bahr-i nazma taldum ol sâ'at hemân
Cüst ü cûya mâhi-veş oldum revân

Aradum her gûşeyi enzâr ile
Buldum âhir dikkat-i efkâr ile

Ber-güzâr için şâha mâ-hazar
Bahr-ı ma'nîden çıkardum bir güher

8a Gevher oldur ola anda hâssa
Yazıla şeh defterinde hâssa

Hâssa oldur bu rengin gevhere
Nûr virür gözdeki nûr u fere

Gâh olur elhân idüp âvâz ider
Sâzına bülbülleri dem-sâz ider

Keşf idüp 'ıškuñ Zebûrından peyâm
Nâme-i Dâvûd'dan söyler kelâm

Dil-güşâdur nitekim bâğ-ı İrem
Sâyiri eyler niçe biñ def'i gam

Çün Süleymân'a cerâd iletdi mûr
Anı ol şâha tuyurdılar tuyûr

Ol sebeble oldı vâsıl sohbete
Lâyık oldı hân-ı bezm-i 'izzete

Ben ne mûram yâ ne tuhfem vardur
Girü tuhfem 'aybumı izhârdur

Umaram kim 'aybumı 'âlem-penâh
Dâmen-i lutfi ile ide penâh

Her ne dem kim keşf olınsa bu kitâb
Gösterür iki sahîfe iki bâb

140 Birisi anuñ tılısm-ı ma'rifet
Görinür keşf olsa resm-i ma'rifet

8b

Birisi anuñ serây-ı 'ışkdur
Dergeh-i şâh u gedâ-yı 'ışkdur

MATLA'-I DÂSTÂN

Ketb idenler bu kitâbuñ aslını
Şöyle feth itdi ki bâb u faslını

Cânib-i maşrıkda gelmiş sâbıkâ
Bir Sikender-veş mu'azzam padişâ

Söylenürmiş nâmuna Sultân Mu'în
Dinilürmiş tahtına rûy-ı zemîn (?)

Her seher gün gibi itdükçe tulû'
Mâh-ı nev öninde eylermiş rükû'

Mihr-i hâver-veş çekermiş zer-livâ
Şark u garba hükm idermiş dâ'imâ

İştigâl itse du'âsına melek
Mihr ü mehden eller açarmış felek

'Arz-ı didâr itse ol şâh-ı cihân
Gider imiş kendüden âb-ı revân

Tîgi mevc ursa kefinde bahr-vâr
Gark olurmuş fülk-veş berr ü bihâr

150

Gerçi irgürmiş sipihre bârgâh
Toğmamış lâkin ser-i burcında mâh

9a

Erguvân-veş mîvesi olmaz imiş
Reng ü sûretde velî mümtâz imiş

Bâğ-ı ömrinüñ yok imiş hâsılı
Jeng imiş âyine-i cân u dili

Rûz u şeb yandukça nâr-ı reşk ile
Âteşin teskîn idermiş eşk ile

Tâc u tahtına bakup oldukça şâd
Pür-gam olurmuş idüp bu derdi yâd

Dönmiş ol tâvûsa kim kılsa nazar
Her telinde seyr ider âyinelere

Şevk ile mesrûr olup cevân ider
Gülşeninüñ güllerin handân ider

Pür-gam olur olsa nâzır pâyine
Dâğ olur cismine her bir âyine

Âh kim bu bî-hakikat âyine
Ne güne gün gösterür ne ayına

Mâhını bedr eylese eyler hilâl
Mihrinün virür kemâline zevâl

160

Dil evinün olsa mi'mârı eger
Yapsa bir yanını bir yanın yıkar

Şâh bu derd ile ki mahzûn idi
Gonçe gibi bağı gamdan hûn idi

9b

Bir gice seyrinde gördi pâdişâh
Tâk-i eflâki idinmiş bârgâh

Devletine dâl olup ol dem hilâl
Koynına girmiş idüp 'arz-ı cemâl

Şâh koynında girü turup esen
Sıyrılıp çıkmış nitekim pîrehan

° Ayrılıp serverden itdükde firâr
Bir münevver necm virmiş yâdgâr

Şem'-i envârın uyarup hâbdan
Şâh ta'bir istedi ashâbdan

Didiler ol koynuña giren hilâl
Bir bikirdür kim bula şâha visâl

'Aksdür ol necm kim virmiş saña
Nûr alısar senden ey mihr-i ziyâ

Ol sadefden olısar bir dürr-i şâh
Görse anı arta nûr-ı çeşm-i mâh

170

Şâh bu ta'birde idüp karâr
Eyledi ashâba çok dürler nisâr

Serv gibi şeh idüp ol dem kıyâm
Lâle-veş çekdi ayağ üstine câm

Meh yüzinden ebr-veş gidüp hicâb
Eyledi kasr-ı sipihri feth-i bâb

10a

Âb-veş oldu sarâyına revân
Kıldı bî-had seyr-i serv-i dil-sitân

İtdi Firdevse hayâtında duhûl
Kıldı bir mümtâz hûr anı kabûl

Bir gice anuñla idüp bezm-i cân
Mâh-veş mihr ile kıldı iktirân

Pâdişâhuñ gördüğü ol vâkı'a
Oldı ol demde mutâbık vâkı'a

Mazhar-ı mihr-i hidâyet oldu şâh
Mazhar-ı mâh-ı sa'âdet oldu şâh

Rûzgâr-ı müddeti idüp mürûr
Geldi ol nûr-ı Hüdâ itdi zuhûr

Oldıyıçün pertev-i nûr-ı İlâh
Virdiler ol mâhtâb ismini Mâh

180

Bir zümürüd mehd içinde gonca-vâr
Besleridi dâye çün ebr-i bahâr

Gitdügince oldu serv-i ser-firâz
Gonçeden nâz aldı bülbül den niyâz

İrdi on dörde o nahl-i ihtirâm
Oldı mâh-ı nev iken bedr-i tamâm

ŞÂH-I GERDÛN-TAHTUN VEFÂT İDÛP MÂH'UN TAHTA GEÇDÜGİDÜR

10b

Yine bir devr itdi tûlâb-ı felek
Bâğ-ı dehri suladı âb-ı felek

Şâh göçti Mâh'a degdi tâc u taht
Yandı bezm-i 'izzetinde şem'-i baht

Çalınup her yirde kûs-ı fursatı
Tutdı âfâkı sadâ-yı nusreti

Hükmi berri kaplayup mehtâb-veş
Bahre câri oldu emri âb-veş

Virdi hâsıl mezra'-ı 'âlem aña
Düşmedi bir dâne hırmenden cüdâ

Saltanat küncinde gerçi genc idi
Gonçe-i gül gibi dahı genç idi

Çün delü kanlu idi mânend-i mey
Pür-hevâ idi dimâğı hemçü ney

190

Serv-veş başında esdükçe hevâ
Mâyil olurdu gülistân dan yana

Gûş idüp gülşende bülbül sohbetin
Eyler idi bâde vü gül sohbetin

Diñleyüp âvâz-i 'ışkî nâydan
Fehm iderdi râz-ı ışkî nâydan

Geh idüp vasf-ı şikârı istimâ'
Eyler idi niyyet-i sayd-ı sibâ'

11a

Nây-ı tîrinüñ sadâsın itse gûş
Raks iderdi mevlevî-âsâ vuhûş

Bâzınüñ bâli sadâsından perî
Lerze-i hayretle dökerdi peri

Bir seher kim bâl açup şebbâz-vâr
Eyledi bir cânibe 'azm-i şikâr

Bildi Mâh'üñ sayda itdügin hücûm
Çıkmadı havfinden ol gün taşra bûm

Tabl-bâz-i Mâh'dan tuyup sadâ
Oldı lâ-ya'kıl yire düşdi hümâ

Mürg-i kebküñ akdı burnından demi
Turnanuñ feryâdı tutdı 'âlemi

200

Kalmadı ol gün ki bir mürg-i hevâ
Kılmaya Mâh'üñ öninde cân fidâ

Şöyle itdiler ki âhûlar firâr
Bir nefesde buldılar dâr-ı karâr

Kûha yâ-hû didiler arslanlar
Yakdı bî-had dâğlar kaplanlar

Gürgler başların alup gitdiler
Kürkçi dükkânını mecma' itdiler

Soyınup sa'lebler abdâl oldılar
Postuñ derdiyle pâ-mâl oldılar

- 11b Geçdi Mâh ol gün nice kuhsâr u deşt
Bâz-veş aldı şikârın itdi küşt
Geşt iderken gördi bir mergzâr
Gelmiş elhâna olup her mürgi zâr
Zemzeme kılsa o kuhsâr-ı safâ
Tişe-i Ferhâd'dan virür sadâ
Hicr-i dîdar ile çok ırmağlar
Zâr ile anda geçürmiş çağlar
Dost diyü kumrılar feryâd ider
Her tuyûrı 'ışk ile irşâd ider
- 210 Dürlü kuşlardan gelür savt-ı garîb
Her biri biñ şevk ile dir yâ habîb
Bitmiş ol sahn-ı çemende bir dıraht
Gülsitân-ı çarha salmış şâh-ı baht
Görinür şevketde gûyâ kûh-ı Kâf
Ka'be - veş anı tuyûr eyler tavâf
Ol dırahtun sâyesinde irdi Mâh
Kıldı tâk-i sâyebânına nigâh
Bir kebûter gördi anda key za'if
Didi kim âvâre ancak bu nahif
Hasta olmuş 'uzlet-i yârândan
Beste olmuş şiddet-i tayrândan
- 12a Salınur gûşında bir zîbâ güher
Görinür bâlinde mektûb-ı haber
Emr-i sayd itdi anı Mâh ol zamân
Dahı tutdılar diri şâhbâziyân
İtdiler ol dem anı teslîm-i Mâh
Aldılar sayyâdlar çok mâl u câh
Görmedi ol dem anı açmağı rây
Eyledi 'azm-i reh-i halvet-serây
- 220 Rûh cisme itdügi gibi hülûl
Mâh kasrına gelip itdi duhûl

Gül gibi tûmârı handân itdi Mâh
Cân u dilden eyledi aña nigâh

Gördi ol kâğıdda bir nakş-ı nigâr
Gösterür tasvîr-i rûhı âşikâr

Mâni'ye müjgâm ta'lim eylemiş
Kıl kalem tutmağı tefhîm eylemiş

Ruhları virmiş kamu nakkâşa reng
Şekli bağlatmış niçe mir'âta jeng

Kaşları mâh-ı nevün bükmiş belin
Kâmetinden servler çekmiş elin

Kâküli sünbüllere atmış kemend
Eylemiş bir mûyı bin reyhânı bend

12b

Deyr-i dünyâ görmese ol sûreti
Olmaz idi sûretinün zîneti

Sanma bî-rûh idi ol tasvîr-i han
Virür idi bir güzel cândan nişân

Olmuş ol tûmâra ol nakş-ı nigâr
Hûb zer-hall hatt ile ser-nâme-vâr

230

Nâmesi ammâ beyâz idi hemân
Ehl-i kalbe hattı olurdu 'ayân

Nâmede nâmın mu'ammâ eylemiş
Perde artından tecellâ eylemiş

Remz ile dimiş tabîb-i mâhirem
Sînede tîr-i gam u derdi komam

Mesken olmuşdur baña gülzâr-ı Çîn
Nitekim haddümde yatur zülf-i çîn

Ger sorarsañ ey şeh-i sâhib-nazar
Taht-ı Çîn'ün pâdişâhdur peder

Cân göziyle bu söze itdi nigâh
Mîhr imiş nâm-ı nigârı bildi Mâh

Sürüp ol tasvîri ol dem yüzine
Ruhların gözlik idindi gözine

Deyr-i dünyâdan idüp kat'-ı nazar
Kıldı ol şekli yanında mu'teber

13a

Gâh koynına koyardı gül gibi
Geh sokardı başına sünbül gibi

Mâh ol şekli idinüp âyine
Cân ile bakdı cebîni ayına

240

Gördi kim bir remzî var imiş anuñ
Kaşları hatt-ı gubâr imiş anuñ

Bu yazılmış ki eyâ sâhib-hüner
Lafzı ko ma'nâsına eyle nazar

Mâh bildi ki garaz cândur hemîn
Cism-i bî-cân ile cân olmaz karîn

Dîde-i âdemde çün ferdür güher
Bî-güher çeşmi nider sâhib-nazar

Didi kim olduk hemân sûret-perest
Ol sanem vaslına ger irmezse dest

Çünkü ben Mâh'am odur Mihr-i cihân
N'ola itse mihr ile mâh iktirân

Müstefâd olur mihirden nûr-i mâh
Mâh bî-nûr olamaz bî-iştibâh

İhtiyârın aldı çün nakş-ı nigâr
Mâh oldı âşık-ı bî-ihtiyâr

Câm-ı ışkî çekdi ol dem bî-riyâ
İçi acıdı sürâhînüñ ana

13b

Bezm-i ıška kâmetin çeng itdi mâh
Zühreye göklerde âheng itdi Mâh

250

Yaşını ol çenge evtâr eyledi
Cûşa geldi nâle vü zâr eyledi

Nâleyile yaş döküp tûlâb-vâr
Mâh gitdi kendüsinden âb-vâr

Bahr-ı hayretden alup bu dürleri
Dizdi silk-i nazma 'akl-ı gevheri

GAZEL

Tâ ki oldum sâyir-i gülzâr-ı ışk
Oldı her bir kîrpügüm bir hâr-ı ışk

‘Ârızı fikriyle yandum odlara
Nûr-ı Hakdan zâhir oldu nâr-ı ‘ışk

Gözlerüm ol Mihr için encüm-misâl
Subha dek olsa n’ola bîdâr-ı ‘ışk

Bagrumı deldüm idüp âh u figân
Nây ile kıldum yine güftâr-ı ‘ışk

‘Âşık-ı dîdâr olan âba yaşum
Ögredür gülzârda refâtâr-ı ‘ışk

MÂH’UN BÎ-KARÂRLIĞI HÂLİNDE BEŞİR NÂM
BENDESİNÜN PENDİ İLE SEYR-İ GÜLZÂR
İTDÜĞİDÜR

14a

Eyleyince Mâh bu şi’ri revân
Çeşme-i çeşminden oldu kan revân

Lâlezârında açıldı lâleler
Gülleri üstine düşdi jâleler

260

Mâh’uñ ol dem bir gulâmı var idi
Fikret ü tedbîrde sehâr idi

‘Akl ile her derde olurdu tabîb
Ol sebeble Mâh’a olmuşdu karîb

Dirler idi nâmına anuñ Beşîr
Oldı dahı irişüp Mâh’a beşîr

Didi ey şâh-ı selâtîn-i zamân
‘Aks-i râhuñdur felekde kehkeşân

Bezmüñe rakkâsdur mihr-i felek
Sen o Mihr için ne lâzım gam yimek

Sabr kıl bir kaç gün ol mihr-i cemâl
Destüñe girer senüñ hâtem-misâl

Gül gibi handân olup ey şehsüvâr
Def’-i gam eyle olup esbe süvâr

Çün Beşîr irdi o dem pend eyledi
Mâh ol pende dilin bend eyledi

‘Arz-ı kâmet kıldı ol dem içre Mâh
Eyledi seyr-i sülûke azm-i râh

14b

Çekdiler ol demde Mâh'a bir semend
Gerden-i peyk-i sabâya na'li bend

270

Gurre-i 'izzet cebînde 'ayân
Bâd itmiş aña irhâ-i 'inân

Mâh 'izzetle süvâr oldu aña
Sanki gül bergini götürdi sabâ

Ayak ayak eyleyüp seyr-i kinâr
Gülşeni tolaşdı hemçün cûybâr

Seyr ile gönli güli açılmadı
Nâlesi bülbül gibi eksilmedi

Eyleyüp kadd-i nigârı dilde yâd
Âb içinde 'aks-i servi itdi yâd

Gözine görünmedi zülf-i nigâr
Hâtırından gitmedi zülf-i nigâr

Her çubuk Mâh'a görindi hâr ü has
Oldı gûyâ tûtî-i habs-i kafes

Lâleye hâlin hikâyet eyledi
Bağrınınuñ dağın rivâyet eyledi

Eyleyüp her kirpigini bir buñar
Mâcerâsın kıldı nakl-i cûybâr

Gördi kim seyr ile def' olmaz hevâ
Yâr zülfinden eser virmez sabâ

15a

Gird-bâd-âsâ dönüp gülzârdan
Mâh oldu târik-i seyr-i çemen

İrişüp şâm-ı gurûb-ı âfitâb
Kasrına 'azm itdi Mâh-ı kâm-yâb

Emr idüp bennâyı dâr-ı sohbeta
Urdılar bünyâdı kasr-ı işrete

Bezm-i Mâh'a oldu her şem'-i neşât
Kehşekân ol meclise çekdi simât

Zühre mutrib sâki-i işret melek
Nukl encüm bâdeye tâs-ı felek

Çün şafak mey oldı mâh-ı nev ayak
Burc-ı 'ışka çıkdı Mâh ayak ayak

Akıdup gözi kabağından meyi
Nâle-i hasret inletdi neyi

Gözlerini eşk pür-hûn eyledi
Cânı ol hûn ile gülgûn eyledi

Rûh-ı Mâh'a ol dem âteş oldı mey
Eyledi sûzın ziyâde hemçü key

Aşdı başından sarâhuñ hâleti
Şem'e taktır eyledi keyfiyeti

MÂH'UN KEYFİYYET-İ BÂDE İLE HARÂRETİ
ZİYÂDE OLUP BÎ-İHTİYÂR ŞEM'E HİTÂB
İTDÜGİDÜR

15b

Şem'e didi bu yanan oduñ nedür
Başda göge boyanan dûduñ nedür

Başuña odlar yakub nergis-misâl
Kimden açarsın şikâyetden makâl

Bağruña n'oldı kararmağa sebep
Ya nedür beñzün sararmağa sebep

Gel senünle yanışalum dâ'imâ
Ben saña hâlüm yanayım sen baña

Dağ-ı dilden sorayım saña haber
Çün yananuñ müşkilin yanan açar

Sen bilür misin bu sûzuñ hâletin
Âteşün keyfiyyet-i germiyyetin

Sen söyünmekle olursın şâdmân
Baña göyünmek olur ârâm-ı cân

Sen söyünürsin kaçan üf diseler
Ben kaçan âh eylesem 'âlem yanar

Mâh gördi kim yanar şem'ün dili
Bağrını delmiş fetîlinün dili

Kudreti yok kim vire bir dem cevâb
Dönüben pervâneye itdi hitâb

MÂH'UN SÛZ-İ 'IŞK İLE PERVÂNEYE
HÎTÂB İTDÜGİDÜR

16a 300

Didi ey pür-sûz-ı 'ışk-ı cân-güdâz
Şem'î ne sanduñ ki eylersin niyâz

Gör ne olduñ olalı âteş-perest
Perrüni yakduñ idüp bâlün şikest

Nûri terk idüp uzatduñ nâra el
Bahs-i hâric oldu itdügün cedel

Gel saña ben 'ışkı ta'lîm ideyin
Şevk ile yanmağı tefhîm ideyin

'Işk aña dirler ki ola yâr cân
Ola ol yâriyle hâsıl yâr-ı cân

Cân bir emr-i Hudâ'dur ey garîb
Muktezâ-yı emrdür aña habîb

Yâr kasddur emre key mâyil olur
Anuñ ile muktezâ hâsıl olur

Rûh nûr-ı emr-i Hakdur pür-zuhûr
Tab'-ı hâricdür alışmaz nâr u nûr

Nûr iken sen nâra cân virmek neden
Boynuña perrüñle takup bir kefen

Yâra cân virmek degüldür terk-i cân
Cân ile teslîmdür ancak hemân

16b 310

Nice bununñ gibi göynüklü peyâm
Söyleyüp pervâneye açdı kelâm

Gördi kim pervânedden âvâz yok
Güft ü gûy-i sûz-i 'ışk-i râz yok

Dâmen-i sabrım sad çâk itdi Mâh
Kaldı hâristân-ı gamda kıldı âh

Gelmedi encüm gibi çeşmine hâb
Oldı ser-gerdân nitekim nüh kıbâb

Âhınuñ dudu göge oldu direk
Şem'-veş bidâr kaldı subha dek

MÂH'UN BÂD-I SABÂ-YI 'ANBER-EFŞÂNLA ÇİN
SEHER ÇİN'E NÂME İRSÂL İTDÜGİDÜR

Çün Habeş sultânı itdi 'azm-i râh
Mahmile bağlandı otak-ı siyâh

Râh-ı süy-i garba bâd-ı sârbân
Üştür-i ebri sürüp oldı revân

Şâh-ı hâver itdi maşrıktan zuhûr
Ser-livâsından cihân toldı nûr

Açdı kasruñ revzenin âh ile mâh
Gülsitâna çin seher kıldı nigâh

Gördi kim bâd-ı sabâ sağ u esen
Ayağı tozıyla gelmiş Çin'den

17a 320

Nâfesinde açmış Hitâ'dan dem urur
'Anber-i Sârâ'yı turmaz savunur

Didi kim billâh ey bâd-ı sabâ
Bûy-ı misk-i Çin'i algil bu yana

Cânumuz kilsun mu'attar bir demüñ
Gitme bir lahza olalum hem-demüñ

Gonçe gibi râz açayım saña ben
Jâle-veş sep bağruma bir dem su sen

Bülbülün idüp revân takrîrini
Nakş idersin âba gül tasvîrini

Micmerine lâlenün yakup buhûr
Eyledün her dâğınun nârını nûr

Saña ne kapu ne baca ne hicâb
Kanda 'azm itseñ idersin feth-i bâb

Mülket-i Çin'e kadem-rencîde kıl
Yârımı bul yanına düş hemçü zill

Destine bir lâle sun eyle du'â
Bağrumuñ dâğını göstereñ aña

Di ki bir eşki gibi üftâde-vâr
'Âşık-ı dîdârün olmuş âb-vâr

330

Fikr-i zülfün boynına salup kemend
Bağlamış ney gibi anı bend bend

17b

Anuñ için ney gibi feryâd ider
Hadduñ añar çeşmine fer yâd ider

Beñzedüp servi saña ey sîm-ten
Yüz sürer pâyine mânend-i çemen

Gözleri nergis gibi bî-hâbdur
Mihruñ ile sînesi pür-tâbdur

Mâh hâlin bâda takrîr eyledi
Eşk ile bir berge tahrîr eyledi

Aldı ol bergi revân oldu sabâ
Eyledi 'azm-i reh-i Çîn u Hitâ

Dûd-ı âhı gibi menzil aldı o
Eşk-i çeşmi gibi yirde kaldı bu

Yine gonce gibi dil-teng oldu Mâh
Micmer-âsâ kaldı gark-ı dûd-ı âh

İrmedi bir rûzgâr-ı râhata
Düşdi girdâb-ı bihâr-ı hayrete

Yine irişdi Beşîr-i nükte-dân
Mâh öninde yir öpüp açdı dehân

340

Didi ey serdâr u Mâh-ı nîk-baht
Mîhr-i tâc-ı 'âlem ü gerdûn-taht

Bâd-ı sarsar esb ü Mâh-ı nev-rikâb
Fahr-ı dehr ü kâm-bahş u kâm-yâb

18a

Şevketün kûsı ne dem kim ura dem
İre gûş-ı düşmene sıyt-ı nedem

Zîr-i destündür cihân eflâk-vâr
Olma ser-gerdân idüp âh ile zâr

Gussadan âzâd ol çek gamdan el
Hürmet ile irişür ol serve el

'Asker ile idelüm Çîn'e sefer
Bûy-ı zülfinden alalum bir haber

Ol gözi âhû iderse ger firâr
İdelüm âhû-yı misk-âsâ şikâr

Gönlüni dünyâ gibi gin tut şehâ
Tâ ki nûr-ı Mihr ile bula ziyâ

Çün Beşîr-ün bu sözün gûş itdi Mâh
Kıldı tahsîn virdi bî-hâd mâl u câh

Ceyb-i fikre çekdi başını o dem
Basdı şeh-r-i 'âlem-i sabra kadem

MÂH-I MAHZÛN GÖRÛP BEŞİR 'ASKER
ÇEKMEK BEŞÂRETİYLE TESELLÎ VİRDÜGİDÜR

350

Bir seher kim gâyib oldu âftâb
Girye eylerdi çözüp saçın sehâb

Şâh-ı gerdûn tutmuş idi mâtemi
Ra'd güm güm gümledürdi 'âlemi

18b

Âhına bâduñ şerâr olmuşdı berk
Giceden gündüz olunmaz idi fark

Yüz urup tasvîr-veş divâra Mâh
Dehre ol gün hüzn ile kıldı nigâh

Didi kim bahtum günü açılmadı
Dûd-ı âhumdan felek kurtulmadı

Üstüme döndi yine bu gün felek
Derd-i gamla sıhhatumda itdi şek

Gördi kim bî-hod oldum gamla ben
Ağzuma âyîne tutdı Mihr'den

Bir nefesle oldu ol âyîne jeng
N'ola deycûr olsa çarh-ı nîl-reng

Bu sözi diyince Mâh-ı tâc-dâr
Añdı zülf-i yârı oldu bî-karâr

Çeşminün pür-hûn kıldı câmunı
Surh-reng itdi iki bādâmım

360

Âhını tîr itdi kaddini kemân
Tabla-i mihr ü mehi kıldı nişân

Cûybâr-âsâ tutup savt-ı hazîn
Kendüden gitdi idüp ney-veş enîn

Yine irişdi Beşîr-i ehl-i rây
Mâh'dan kıldı recâ-yı mehl-i rây

19a

Didi kim ey server-i ferhunde-dem
Şâh-ı encüm-ceyş ü Mâh-ı nev-'alem

Berk-i hâtîf-tîr ü gerdûn-sâyebân
Şa'sa'a-şemşîr ü Dârâ-yı zamân

Tîg çeksen ey şeh-i 'âlî-cenâb
Sinecek yir bulamaz sahrâda âb

Tîr-i maksûduñ irerken menzile
Kâmetüñ yâ eyleyüp itme gile

Çün mesel oldı cihânda bu haber
'İşka dermân yâ sabırdur yâ sefer

Sabr olmmaz çünki ne itmek gerek
Çîn'e dek 'asker çeküp gitmek gerek

Ger hümâ-veş göge de ağsa o yâr
İdevüz şehbâz-ı himmetle şikâr

370

Saltanat hem-râh u nusret reh-nümâ
Âsmân-veş gönlüñi gin tut şehâ

Çün Beşîr'üñ bu sözün Mâh itdi gûş
Oldı her lahza dil-i bîmârı hoş

Didi ol demde Beşîr'e ol beşîr
Bu haberden eyle mirânı habîr

Bâd-ı emrüm iricek bî-ihtilâl
Cünbiş itsün 'asker-i deryâ-misâl

19b

Ben cebîn-i yâra irişsem gerek
Hâzır olsunlar hemân bir aya dek

İrdi çün gûş-ı Beşîr'e bu peyâm
Eyleyüp Mâh'a du'â virdi selâm

Bu sözi îsâl itdi beglere
Begler irsâl eylediler 'askere

Mâh fikr-i vasl ile buldı ferâh
 Lâle gibi çekdi bir iki kadeh
 Cûşa geldi ol güli yâd eyledi
 Şevk ile bu şi'ri icâd eyledi

GAZEL

- 380 Kılmağa kûyine ol Mihr'ün güzâr
 Nûr-ı şevkin râh idindüm zerre-vâr
 Yâr zülfinden cüdâ düşmiş sanup
 Mû kapar bu keh-rübâ-yı rûy-i zâr
 Kubbe-i gerdûndan düşdi yire
 Katre-i eşküm buhârıdur bihâr
 Bî-karâr olsam 'aceb mi âb-veş
 İtmedüm ol serv-i âzâdı kinâr
 Çîn ü Mâçîn'e sefer itsem n'ola
 Ögüme düşdi o zülf-i müşk-bâr
- 20a MÂH'UN ÂRZÛ-YI VİSÂL-İ MİHR İLE 'AZÎM
 'ASKER ÇEKÛP ÇİN'E GİTDÛGİDÛR
 Nice bunun gibi şi'r-i dil-sitân
 Eyledi icâd Mâh-ı kâm-rân
 Eglenürdi şi'r ile şâm u seher
 Tâ gelüp irince eyyâm-ı sefer
 Mû-miyânı fikri ile dilberün
 Câm kılca kalmış idi serverün
 Geldi irdi va'de-i vakt-i sefer
 Zâhir oldı çok emârât u eser
 Yine deryâ gibi 'asker urdı mevc
 Dergeh-i Mâh'a dirildi fevc fevc
 Pullu cevşenler geyüp mâhî-misâl
 Encüm-âsâ gök demür oldı ricâl
- 390 Dil uzatdı nîzeler su'bân-veş
 Tıgler yalman idi arslan-veş

Kılmağa pervâz-ı Sîmürği siper (?)
Sûy-ı kûh-ı Kâf-ı rezme açdı per

Ebrini bir gün ki ref' itdi semâ
Zülf-i rûy-ı dilberi gûyâ sabâ

Mâh itdi devlet ile 'azm-i râh
Eyledi isâr bî-had mâl ü câh

20b

Kûsı Mâh'un ra'd-âsâ urdı dem
Remz ile didi ne zîba dem bu dem

Tûg çözdü saçını itdi semâ'
Revzeninden herkese kıldı vedâ'

Açdı pervâzın hümâ gibi livâ
Eyledi ser-menzilin evc-i semâ

Mâh ol dem oldı bir esbe süvâr
Eyledi âb-ı revânı şermsâr

Aña zîn olmağa reşk itdi hilâl
Bâda gösterdi izi saff-ı ni'al

Esse uçan mürği eylerdi hacîl
Yilse biñ yıl tozını görmezdi yıl

400

Bî-nihâyet 'askerün içinde Mâh
Görinürdi sanki encüm içre mâh
Çün getürdi ol kaşı yayı dile
Tîr-veş toğrıldı râh-ı menzile

Râhda âh ile açdukça dehen
Od çıkardı na'l-i esb-i Mâh'dan

Ansa zülfin artar idi iştiyâk
Görinürdi menzili gâyet uzak

Subhdan akşama dek çün âftâb
Menzil alur idi Mâh-ı kâm-yâb

21a

Artururdu dem-be-dem reftârını
Dürer idi yollarun tûmârını

Lâle-veş ki açulurdu tağda
Gâh gül gibi konardı bâğda

Bir scher kim Mâh olmuşdu revân
Fikr-i zülf-i yârı idüp hem-inân

Gördi karşudan sabâ-yı Çîn gelür
Cân meşâmına hevâ-yı Çîn gelür

Olmuş ol bâd-ı sabâ ‘anber-feşân
Bûyı misk-i Çînden virür nişân

410 Gördi Mâh ol bâdı feryâd eyledi
Hirmen-i sabrım ber-bâd eyledi

‘Akl u fikrini nesîm-i müşg-bâr
Târumâr itdi nitekim zülf-i yâr

Mâh ‘anber-bû görüp sahrâ için
Bildi kim yakın durur sahrâ-yı Çîn

Yâd idüp ol gonçeyi bî-ihdiyâr
Eyledi elhân mânend-i hezâr

Şevk ile bu şi’ri taksîm eyledi
Mürg-i bâğ-ı Çîne ta’lîm eyledi

GAZEL

21b Çeşmüñe hem-serdür ol gisû-yı Çîn
Misk ile meşhûrdur âhû-yı Çîn

Halka halka kâkülün yâd eylesem
Cân meşâmına irişür bûy-ı Çîn

N’ola haddün zülfüñe olsa karîb
Lâlezâr itmiş ser-â-ser sûy-i Çîn

Sünbülün yâd eylesem ırmağ olur
Yaşuma dirlerse n’ola cûy-ı Çîn

Ol saçı ‘Anber-feşâm arayu
Eyler isem n’ola cüst ü cûy-i Çîn

MÂH’UN ‘ASKER-İ DERYÂ-MİSÂL İLE ÇİN
KURBINA İRÜP BİR SAHRÂDA KARÂR
İTDÜĞİDÜR

420 Mâh bu şi’ri idüp dilde revân
Sür‘at ile menzile oldı revân

Fikr-i zülf-i yâr ile yürüdi pek
Geldi irdi menzile akşama dek

Gördi bir hoş câya kurulmuş otağ
Ortası sahrâ kamu etrâfı bâğ

Toprağı 'anber güli müşg-i Hutun
Her giyâhından gelür bûy-ı semen

Aña benzer idi gülzâr-ı İrem
Ger hevâsı olsa idi Hızr-dem

22a

Âbınun hicri ile âb-ı hayât
Bulmamış âlâm-ı zulmetden necât

Cân u dilden kıldı ol câyı kabûl
Eyledi çetr-i hümâyûna nüzûl

Akdı Mâh ardınca 'asker bî-kerân
Nitekim deryâya enhâr-ı cihân

Tutdı ol sahrâyı gün-â-gün huyâm
Sanki yir yir lâleler itdi kıyâm

Haymeler açup teneflerden cenâh
Uçmak isterlerdi esdükçe riyâh

430

İdüp ol mergûb câyı ihtiyâr
Dirnege emr oldu bir kaç gün karâr

Bende-i fermân olup 'asker kamu
Her biri peygâm-ı emre tutdı rû

Mâh ol gün ol gice ol bâğda
Mürg-i vahşî idi gûyâ bâğda

Subha dek yandı dili hemçün çerâğ
Dudı ile nîl-reng oldu otağ

Tâ ki irişdi gelüp vakt-i seher
Zâhir oldu 'ışk bådından eser

Mâh keşf-i râz idüp ol dem hemân
Lâle gibi dâğını kıldı 'ayân

22b

Eyledi dâdı perişân sünbülü
Nâlesi hâmûş kıldı bülbülü

Seyr için ol dem olup esbe süvâr
Âb gibi eyledi 'azm-i kinâr

Giderek bir mergzâra oldu düş
Her giyâhı eylemiş cûş u hurûş

Gördi ol sahn-ı çemende bir gazâl
Çeşmi gâyetde siyâh u cismi al

440 Karnınuñ her şâhı pür-la'l ü güher
Çün dıraht-ı pür şukûfe şûh-ser

Gördi Mâh'ı ol gazâl itdi firâr
Kıldı 'azm-i râh sûy-ı kûhsâr

Mâh ol âhûya atdı bir kemend
Turfetü'l-'ayn içre kıldı sayd u bend

Didi ki 'ibret-nümâdur bu gazâl
İrresün bir mûsına bunuñ zevâl

Dahı bir bunuñ gibi zîbâ şikâr
Almamışdur şâhbâz-ı rûzgâr

Var ise bu bir hidâyetdür baña
Fâl-i ikbâl ü sa'âdetdür baña

Aldı ol âhû-yı dil-cûyı hemân
Cünd-i nusretten yaña oldu revân

23a Bir çemen sahnına irdi giderek
Gördi karşudan gelür bir kaç melek

Her biri olmuş süvâr-ı esb-i nâz
Avladurlar sû-be-sû şebhâz-ı nâz

Görinür aralarında bir cevân
Olmış ol alaya şâh-ı kâm-rân

450 Tâc-ı semmûr ile ol gün yüzlü yâr
Dönmiş ol şem'e başında dudu var

Kılmış ol tâcı cebînine hicâb
Kaplamış gûyâ meh-i bedri sehâb

Gerdenine tolamış zerrîn ridâ
Mâhı devr itmişdi hâle gûyiyâ

Görinürdi ancak iki ruhları
Mushaf içre nitekim berg-i tarî

Çekdi alayın o şâh-ı ihtirâm
Geldi Mâh'a lutfile virdi selâm

Didi ol âhû ki kılmışsın şikâr
Dün gice itdi serâyumdan firâr

Ben anuñla eglenürdüm rûz u şeb
N'ola anı eylesem senden taleb

Müjdelük la'l ile yâkûtını al
Vir gazâlüm baña olmasun cidâl

23b

Mâh didi n'ideyin ben gevheri
Ey cevân sanma beni sen gevheri

Tolsa 'âlem dürr ü la'l-i kıymetî
Zerrece yokdur yanumda kıymeti

46o

Al gazâlûñ bî-huzûr olma begüm
Târik-i şevk ü sürûr olma begüm

Bir gulâmuñ eylerem ammâ recâ
Baña bu yâd ilde olsun reh-nümâ

N'ola diyüp virdi aña bir gulâm
Ol gulâma açtı mahfî çok kelâm

Rezm ile bir kaç nasihat eyledi
Ya'ni kim ta'lim-i hidmet eyledi

Aldı âhûsını itdi 'azm-i râh
Baka kaldı ol cevân ardınca Mâh

Turdı tâ görünmez olunca o yâr
Gönline didi ki cân çeşmin uyar

Elden aldurduñ şikâr-ı devleti
Kaçurup gafletle bâz-ı gayreti

Ol cevân bir pür-hiyel mekkâr imiş
Çeşm-i cânı 'akd ider sehhar imiş

Eyledi bir demde lâ-ya'kil beni
Târumâr oldu karârüm hirmeni

24a

Hayretümden soramadum nâmını
Kanda kaldı ki gören endâmım

47o

Çün giden gitti ne lâzım gam yimek
Kimine yimek kimisine emek

Böyle diyüp 'azm-i 'asker eyledi
Fikr-i zülf-i yârı rehber eyledi

La'l-i yârı andı dökdi çeşmi hûn
Dâmenin ol hûn kıldı lâle-gûn

Eyledi gamdan elif kaddini cım
Yüregi taraldugından oldu mfm

Buldu bu hâl ile çetrine vusûl
Gözleri yaşı gibi itdi nüzûl

MAH'UN ŞİKÂRDAN GELÜP BÎ-İHTİYÂR
NU'MÂN'A KEŞF-İ RÂZ İTDÜGİDÜR

Bir gice kim bu felek gamnâk idi
Çeşm-i encüm giryeden nemnâk idi

Ser-nigûn olup o dem çerh-i devât
Şeb midâdiyle boyandı kâ'inât

Ne odun zâhir idi ol şeb ne od
Lîk tutmuşdı cihân milkini dûd

Yaşını bârân kılmışdı felek
Subh u şâm farkında halk itmişdi şek

24b

Düşe tura âh ile Mâh ol zamân
Bâd önince nitekim berg-i hazân

480

Nâlesinüñ nâyını idüp semâ'
Eyledi otağda raks u semâ'

Yâr-ı cânın yâd itdi ağladı
Nâle vü feryâd itdi ağladı

Tâcını urdı yire lâle-misâl
Saçdı dürr ü cevherin jâle-misâl

Dökdi cismi üzre katre katre kan
Rişte de mercândan virdi nişân

Dûd-ı âhında 'ayân olan şerâr
Oldı otağ içre zerrîn şemse-vâr

Gonce-veş çâk-i giribân eyledi
Bülbül âsâ âh u efgân eyledi

Nây-veş oldu derûmı pür-hevâ
Eyledi savt-ı hazîn ile sadâ

Seng ile döginmeden çün cûybâr
Oldı çok sûsen teninde âşikâr

Gâh başa taş urup geh taşa baş
Kendü kendüsi ile kıldı savaş

Mâh'a şem'ün özi göyindi o dem
Acıdı 'ummân dökdi eşk-i gam

25a 490

Ol cevânuñ Mâh'a virdügi gulâm
İrişüp açdı du'â ile kelâm

Didi kim ey pâdişâh-ı kâm-rân
Husrev-i dehr ü cevân-baht-i zamân

Server-i serdâr u gerdûn-bârgâh
Rûh-ı 'asr u hâfız u 'âlem-penâh

Hâtem-âsâ avucuñdadur cihân
Yumsañ olur bî-nişân açsañ 'ayân

İdinüp âhuñ şerârımı çerâg
Gonca iken lâle gibi yakma dâg

Reng-i rûyuñ dönderüp gamdan zere
Sâye-veş niçün urarsın yüz yire

Lâle-haddüñ sebze-âsâ kılma hâk
Gül gibi sabruñ yakasñ itme çâk

Âh-ı pür-sûzuñ urup od 'âleme
Düşdi dûduñdan felekler mâteme

Serverâ bu nâleye hikmet nedür
Za'ferân-rû olmağa 'illet nedür

Adumı Nu'mân virmişler benüm
Tavk-ı hikmet bend idüpdür gerdenüm

500

Bahr-i 'ilm-i tıbbâ oldum âşinâ
N'ola i'lâm eylesen derdüñ bañâ

25b

Belki ben ol derde dermân eyleyem
Müşkil ise dahı âsân eyleyem

Didi ey Nu'mân bu derd-i 'ışkdur
Kim bu derdi çekse merd-i 'ışkdur

Şerbet ile buña olmmaz 'ilâc
Ger 'ilâc olsa harâb olur mizâc

Çünkü dermândan cevâb açduñ baña
Derdümi şerh ideyüm bâri saña

Heft kişver serveri merhûm peder
Eyledükde mülk-i dünyâdan güzër

Rûy-i devlet eyleyüp 'arz-ı cemâl
Tâc u tahtı baña itdi intikâl

Âb-veş gâhî çıkup bî-ihitiyâr
Eyler idüm bâgda seyr-i kinâr

Gâh 'azm-i sayd idüp mânend-i bâz
Rûh-ı Sîmurga virürdim ihtirâz

Bir seher kim eylemişdüm 'azm-i sayd
Çok sibâ'ı kılmış idüm bend ü kayd

510

Giderek bir mürgzâra uğradum
Anda bî-had mürğ-i zâra uğradum

Gördüm anda bir dıraht-i ser-firâz
Baş egüp Tûbâ aña kılmış niyâz

26a

Anda bir gülgûn kebûter oturur
Jâle-veş gûşında gevher götürür

Sarılu bâlinde bir mektûbı var
Görüp anı ol dem itdürdüm şikâr

Alup ol mektûbı handân eyledüm
Aña cân çeşmin nigebân eyledüm

Gördüm anda bir 'aceb nakş-i nigâr
Cân virür seyr eyleyen bî-ihitiyâr

Kâküli için çekişmişler meger .
Geçdi biri birine zencîrler

Eyleyüp tahsîn anuñ nakkâşına
Çok nazar kıldum gözine kaşına

Remz imiş ebrûsınuñ hattı meger
Bu yazılmış ma'niye eyle nazar

Bir mu'ammâda kılup nâmın beyân
Yazmış ol tasvîr yanında 'ayân

520 Mihr imiş nâmı vü zülfi çîn imiş
Duhter-i sultân-ı taht-ı Çîn imiş

Gördüm ol tasvîri gitdi ihtiyâr
Oldı 'aklum zülfi gibi târumâr

Kâmetüm ebrûsı gibi oldu ham
'Ârızın görünce didem toldı nem

26b Eyledi cünbiş o dem deryâ-yı 'ışk
Kıldı gark idüp beni güyâ-yı 'ışk

Sabra tâkat kalmadı kıldum sefer
Zülfi için eyledüm Çîn'e güzer

Mülk-i Çîn'e irişüp oldum garîb
Kangı arada olur bilmem habîb

Hasret ü hicrân u fûrkat bir yaña
Mihnet ü âlâm-ı gurbet bir yaña

N'ola olsam vâlih ü hayrân u zâr
Nitekim Mecnûn ser-gerdân u zâr

Mâh derdin kıldı Nu'mân'a beyân
Eyledi bu şi'r-i pür-sûzı revân

GAZEL

Görmeden kaşî kemânından nişân
Tîr-i 'ışk-ı yâre dil kıldum nişân

530 Sûz-i 'ışkı dilde saklayımadum
Penbede olmaz imiş âteş nihân

Yâram ağzında olur peykân-ı gam
Mâcerâ-yı 'ışkı şerh eyler zebân

Yaşımı ırmağ idüp tûlâb-veş
Kıldurur devrân dile âh u figân

27a

Heft kişver serveri iken baña
Yidi başlu ejder oldı bu cihân

NU'MÂN MÂH'UN SER-GÜZEŞTİN GÜŞ
İDÜP CEVÂB-I ŞÂFÎ VIRGÜGİDÜR

Okıyup bu şi'ri idüp âh u vâh
Derdini Nu'mân'a i'lâm itdi Mâh

Didi Nu'mân ey şeh-i gül-pîrehen
Çün dimişler hikmet-i Lokmandan

Dinle benden derdüne şâfi cevâb
Âteşüñ teskîn kıl sun çün cülâb

Şâh-ı Çîn'ün duhteri Mihr'ün şehâ
Hâmidiyem ben kemîne vü gedâ

Serverâ ol sayd itdügün gazâl
Bir gice bulup tarîk-i i'tizâl

Eyledi Mihr'ün sarâyından firâr
Kıldı 'azm-i bâğ u deşt ü lâlezâr

540

Mihr gâyet bî-huzûr oldı aña
Cüst ü cû itdürdi am her yana

Oldı nâ-peydâ sabâ gibi hemân
Ne eser bulındı andan ne nişân

Mihr ol dem rây u tedbîr eyledi
Turdı dahı câme tagyîr eyledi

Urınup semmûr tâc-ı şevketi
Geydi merdâne libâs u hil'ati

27b

Koydı merdân şekline on duhteri
Kıldı nâzır anlara ben çâkeri

Çin seher alay ile olduk süvâr
Önümüzce mîr-veş Mihr-i nigâr

Âb-veş âhûyı itdük cüst ü cû
Geşt-i deşt ü bâğ kılduk sû-be-sû

Gördük alay ile ey şâh-ı cihân
Bir taraftan gün gibi olduñ 'ayân

Mihr dedi pâdişâdur bu gelen
Husrev-i Dârâ-likâdur bu gelen

Sayda çıkmış bâl açup şehbâz-vâr
Belki âhûmı benüm kıldı şikâr

550

Mihr ol vech üzre virüp ihtimâl
İrişüp alayuña buldı visâl

Gördi kim sayd olmuş âhûsı şehâ
Hâk-i pâyünden anı kıldı recâ

Bî-tekellüf kılduñ âhûyı revân
Eyledüñ Mihr-i nigârı şâdmân

Pişkeş ben bendesin virdi saña
Bî-nihâyet pend ü lutf itdi baña

28a

Aldı âhûsını ol gün yüzlü ay
Devlet ile eyledi 'azm-i sarây

Oldur ol Mihr-i musavver serverâ
Duhter-i Sultân-ı Çîn ü meh-likâ

Ger o tasvîrûñ sorarsañ aslını
Dinle bir dem şerh-i bâb u faslını

Mihr bir şeb hâbda görmüş 'ayân
Bâd alup pîrâhenin olmuş revân

Meh inüp ol dem hemân eflâkden
Kopmuş ol pîrâheni çün yâsemen

Koynına koymuş anı çün berg-i gül
Sûy-ı Mihr'e tutmuş akvâ-yı sübül

560

İledüp pîrâhenini Mihr'e Meh
Eylemiş teslîm kılmış 'azm-i reh

Mihr o dem da'vet idüp kasra Meh'i
Dimiş ey Meh lutf kıl gitme tehî

Gel berü nûr ideyin saña 'atâ
Tâ ki sen de olasın bedr-i dücâ

Açdı encüm gibi çeşmin hâbdan
Mihr ta'bir istedi ahhâbdan

Didiler ber-bâd olan ol pîrehen
Nakş-ı endâmuñdur ey simîn-beden

28b

Bâd kim alup anı olmuş revân
Mürgdür kim götürüp gide ‘ayân

Meh ki almış bâddan anı ol dem
Pâdişehdür kim ola sâhib-‘alem

Bâz-âsâ ide ol mürgi şikâr
Ala tasvîrûñ perinden âşikâr

Gördüğü dem nakşuñı hayrân ola
‘Âşik-ı giryân u ser-gerdân ola

Fikr-i zülfün ile idüp ‘azm-i râh
Vasluña yol bula çok harc ide câh

570

Dögülürken sinesi mânend-i def
Ey dür-i şeh-vâr ola saña sadef

Mihr bu ta‘bîri idüp istimâ‘
Eyledi gayrı hevesden inkitâ‘

Emr idüp bir duhtere ta‘lîm-i nakş
Kıldı bir nakkâş aña tefhîm-i nakş

Tâ ki duhter nakşı tahsîl eyledi
San‘at-ı takrîri tekmîl eyledi

Mihr aldı yanma ol duhterin
Aña seyr itdürdi rûy-i enverin

Kıldurup tasvîr aña ‘aynını
Nâzır itdürdi ruhına ‘aynını

29a

İdüp ol tasvîrde nâmın beyân
Bir kebûterle anı kıldı revân

Ol kebûter mülküñe kılmış güzâr
Nakşın almışsın anı idüp şikâr

Vâki‘ olmuş serverâ rû’yâ-yı Mihr
Kim o nakş itmiş seni şeydâ-yı Mihr

Gerçi âteşdür ‘şehâ ışkuñ öni
Sabr olıncak gülsitân olur soñı

580

Gel çerâg idinme sîneñ dâgını
 Şem' bigi yakma bağruñ yağını
 Âteşün çün şem' dinlendür şehâ
 İrmesi yakındur ol subh-ı safâ

Çünkü râh olmuş durur dermâna derd
 Menziline irişür yol ile merd

Ger baña emr eyler isen serverâ
 Hidmetünde ideyin cânum fidâ

Mihr'e bu ahvâli i'lâm ideyin
 Hidmet-i vuslatda ikdâm ideyin

Tâ ki Nu'mân Mâh'a sûret bağladı
 Derd-i 'ışka göre şerbet bağladı

Hoş idüp Mâh'ın dil-i bîmârını
 Sıhhat üzre söyledi tîmârım

29a

Eyleyüp tahsîn o dem Nu'mân'a Mâh
 Kıldı ihsân bî-nihâyet mâl u câh

Didi ey Nu'mân kadem - rencîde kıl
 Yâra ir bir demde ol bu yolda yil

Râh-ı şevka gir o meh-rû Mihr'e var
 Döne döne 'arz-ı mihr it zerre-vâr

MÂH'UN NU'MÂN İLE MÎHR'E NÂME İRSÂL İTDÜĞİDÜR

590

Di ki ey la'lindeki hâl-i siyâh
 Çeşm-i câna kurretü'l-'ayn-i nigâh

Bir gam odıyla göyünmiş bende-vâr
 Hâl-i haddün gibi olmuş yiri nâr

Kûh-ı hayretde olalı şîr-i 'ışk
 Gerdenin bend eylemiş zencîr-i 'ışk

Dûda müstagrak olup micmer gibi
 Gark-ı hûn olmuş gül-i ahmer gibi

Mû-miyânuñçün kılup cismin hayâl
 Der-miyân itmiş yoluñda cân u mâl

Mîmüne virmiş dilin bî-şekk ü reyb
Hemçü merd-i mü'mine îmân-ı gayb

Eylemiş hâlin perîşân sünbülün
Gonçe-veş bağrını hûn itmiş gülün

30a

Göz göz olup eşk-i çeşmi câ-be-câ
Gözedür yollarını subh u mesâ

Şöyle yakmış ki derûnın nâr-ı âh
Her ne mü çıksa teninden hep siyâh

Kâkülün fikriyle olup bî-karâr
'Aklı zülfün gibi olmuş târumâr

600

Nakş kim kıldun kebûterle revân
Eylemiş anı şikâr ol nâ-tüvân

Gör ne âl itmiş ruhuñ nakşı aña
Alınup görünce olmuş mübtelâ

Zülf ü rûyuñçün urup yire yüzün
Giceden fark itmez olmuş gündüzün

Mâh-nâm imiş o gark-ı dūd-ı âh
İktirân itse 'aceb mi mihr ü mâh

Ey boyı âzâd u serv-i gül-'izâr
Meyl iderseñ bād-ı âhına ne var

'Ömr gibi bî-vefâlık eyleme
Çarh-âsâ pür cefâlık eyleme

Mâr-ı hicrûñle yiter oldı melûl
N'ola vasluñ gencine bulsa vusûl

Vir cevâb-ı şâfi ey şîrîn-dehen
Hasret-i la'lûñle ölsün mi seven

30b

Vaktidür kim gün yüzün ide tulû'
Eyleye saña o kim zerre rücû'

Mâh taktırir eyleyince bu sözi
Bağrınıñ hûnın revân kıldı gözi

610

Yazdı bir zer rık'a ol demle hemân
Rûyına san hûn-ı çeşm oldı revân

Gördi kat' oldı zebân-ı hâmeyi
Aldı Nu'mân bûs kıldı nâmeyi

Mâh öninde yir öpüp kıldı du'â
'Azm itdi mihr-i meh-rûdan yaña

Kaldı yâ-veş ham olup Mâh-ı dilîr
Menzil alup gıtdı Nu'mân hemçü tîr

Kûy-ı Mihr'e irdi çün bâd-ı sabâ
Eyledi 'azm-i sarây-ı dil-güşâ

Gördi Nu'mân'ı o dem derbânlar
Vâsıtayla kıldılar Mihr'e haber

Mihr o dem kasrını halvet eyledi
Yanına Nu'mân'ı da'vet eyledi

İrişüp Nu'mân koyup hâke cebîn
Mihr öninde eyledi bûs-ı zemîn

Cân göziyle eyledi Mihr'e nigâh
Gördi haddin mazhar-ı nûr-ı İlâh

Tolayup boynına zülf-i 'anberîn
'Anberîne eylemiş kâküllerin

Hûn-ı 'aşıkdan ezüp hinnâ o yâr
Barmağın kılmış muhannâ hâme-vâr

Sâkına hâlhâller virmiş safâ
Serv ayağını tolaşmış sanki mâ

Didi Nu'mân Mihr'e ey serv-i revân
Gülşenünde esmesün bâd-ı hazân

Dâ'imâ handân olsun güllerün
Nağme kılsun sû-be-sû bülbüllerün

Tut baña bir lahza gül gûşun 'ayân
Gör ne söyler bu hezâr-ı nâ-tüvân

Tâ ki sen tasvîrünü ey âftâb
Bir kebûterle uçurduñ çün habâb

Bâz-veş kapmış anı bir pâdişâh
Kim dinilürmiş anuñ adına Mâh

- Ol kebûterde bulup tasvîrûnî
Okımış ketb itdügün tahrîrûnî
Cân u dilden çâkerün olmuş o dem
Lâle-veş bağrına yakmış dâg-ı gam
Câm-ı 'ışkuñ eylemiş şevkuñla nûş
Mest olup kılmış o dem çün bahr cûş
- 31b 630 Sabra kâdir olmayup itmiş sefer
Mülküñe kılmış senün için güzer
Yok hisâb anuñ yanınca 'askere
Fî'l-mesel ordusu dönmiş mahşere
Sayd iden ol idi ey Mihr-i münîr
Hûb âhûnî senün mânend-i şîr
Tâ ki âhûnî alup virdün beni
Hayretinden bilmedi ol dem seni
İrdi çetrine o dem mahzûn ü zâr
Nâle vü feryâd itdi nây-vâr
Bâd-ı âhından anuñ subh u mesâ
Oldı ser-gerdân bu çarh-ı âsiyâ
Hâlün için yakdı bî-had dâğlar
Her birin gam sehmine kıldı siper
'Ârızuñ yâd itdi dökdi eşk-i hûn
Kıldı ol hûn ile cismin lâle-gûn
Şem'-âsâ göyinüp aña özüm
Cân-veş hûn ile pür oldı gözüm
Eyledüm hâlin tefahhus ser-be-ser
Ser-güzeştinden kamu aldum haber
- 640 Zâtuna lâyıq görüp ol serveri
Cân ile oldum bu yolda reh-beri
- 32a Ey gül-i gül-zâr-ı Firdevs-i berîn
Bülbülün mahzûn olup eyler enîn
İdinüp sen mihr-i benvârı nigâr
Sâdık-ı 'ışkuñ olupdur subh-vâr

Düşdi çün ol ayağa zülfüñ misâl
Bâd-veş kaldur anı destini al

Gül ayağına dökerler çünki gil
Pâyüñe sürsün ko yüz ey haddi gül

Hicrûñ ile kapladı cismini dâ'
Vaktidür kim idesin aña devâ

Çekdi bî-had câm-ı zehr-i fûrkatüñ
Bağrını hûn itdi kahr-ı fûrkatüñ

N'ola la'lünden açup dâru's-şifâ
Eyleseñ tiryâk-i vasluñdan 'atâ

Bu kelâmın nakl idüp Nu'mân hemân
Nâme-i Mâh'ı o dem kıldı 'ayân

Eyleyüp handân anı gül gibi
Sundı Mihr'üñ destine sünbül gibi

650

Mihr aldı nâmeyi i'zâz ile
Hattına kıldı nazar bin nâz ile

Okıyup ihfâ ile anı o dem
Emdi nâzük la'lini çün câm-ı Cem

Gül gibi humret basup Mihr'i hemân
Gonça-veş dem-beste oldu bir zamân

Bahş idüp 'İsî-demüñ ile necât
Kıl revân ol küşte-i 'ışka hayât

Bî-vefâdur hüsn çün 'ömr-i serî'
Dehr gibi kimseye olmaz şefî'

Vakti geçse revnakı olmaz gülüñ
Nagme-i şevki kesilür bülbülüñ

Fursatı fevt eyleme ey meh-cebîn
Zâyi' olmadın bu 'ömr-i nâzenîn

Hem-dem ol ol pâdişâh-ı 'âleme
Bir demüñ olsun muhâseb biñ deme

Sözi Nu'mân sûz ile germ eyledi
Mihr'üñ âhen kalbini nerm eyledi

660

Gonce-âsâ açılıp Mihr-i nigâr
Dökdi lü'lü'ler feminden jâle-vâr

MİHR'ÜN NU'MÂN İLE MÂH'A CEVÂB-I NÂME
İRSÂL İTDÜĞİDÜR

Didi ey Nu'mân-ı pür-hikmet-kelâm
V'ey hekim-i hâzık u dârû-peyâm

33a

Dinle gam derdine bir dermân sözi
Hoş kıl anuñ ile ol dermânsuzı

Yürü benden eyle ol Mâh'a selâm
Aç nasihat-gûne bir iki peyâm

Di ki ey serdâr-ı cünd-i saltanat
V'ey Ferîdün-ferr ü Dârâ-mertebet

‘İşk bir şem‘i İlâhîdür yanar
On sekiz biñ ‘âleme pertev salar

Her ki ol şem‘ün ola pervânesi
Âşinâ iken olur bi-gânesi

Girü olmağa anuñla âşinâ
Cân yakup olmak gerekdür bi-sadâ

‘İşki ta‘lîm eylesün pervânededen
Şol ki pervâne ola pervâ neden

Her kime takrîr olunsa râz-ı ‘îşk
Her nefes ney-veş virür âvâz-ı ‘îşk

670

Saklasun kalbinde ‘îşki hemçü rûh
Bulmak isterse merâmına fütûh

Di ki ey Nu'mân o Mâh-ı kâm-rân
‘İşk peyâmın kılup dilde nihân

‘Âkılâne rây u tedbîr eylesün
Bir mu‘azzam nâme tahrîr eylesün

33b

Anı göndersün peder dergâhına
Râzı olsun harc-ı mâl u câhına

İstesün tezvîclük için beni
Belki ayırmayalar cândan teni

Şâyet ol kurbetle hemçün Mîhr ü Mâh
Zindegâne ide iki pâdişâh

Olnup tîg-i 'adâvet münkâtı'
Biri birinden olalar müntefi'

Mîhr idüp tîg-i zebânla feth-i bâb
Viridi Nu'mân'a o dem kat'î cevâb

Tâ ki iz'ân itdi Mîhr'ün sözlerin
Hâke indürdi o dem Nu'mân serin

El açup Mîhr'e du'â idüp hemân
Kıldı 'azm-i râh-ı Mâh-ı kâm-rân

680

Mîhr ol dem ebr-veş geydi siyâh
Tâ ki Nu'mân itdi 'azm-i râh-ı Mâh

Düşdi Mîhr'e dahı 'ışkuñ hâleti
Sabr ile zabt eyledi keyfiyyeti

Câm-ı 'ışka çeşmini kıldı habâb
Görmez oldı rûz u şeb bir lahza hâb

Yapdurup tâk-ı sarâya kasr-ı gam
Râh-ı Mâh'ı gözedürdi dem-be-dem

NU'MÂN'UN MÎHR'DEN MÂH'A CEVÂB GETÜRDÜĞİDÜR

Bir seher kim dehr key mesrûr idi
Rûy-ı dilber-veş felek pür-nûr idi

Yok idi ebr-i melâletden nişân
Rûzgâr nevrûza dönmişdi hemân

Bezm-i lâle eyleyüp zerrîn-kadeh
Nûş eylerdi çeküp zerrîn kadeh

Eyleyüp herşey sadâ bülbül gibi
Gülmiş idi rûy-ı 'âlem gül gibi

Mâh ol gün idüp âfâka nazar
Gonçe-veş bir dem aşâğı saldı ser

Didi bugün hande-rû ancak cihân
Rahme geldi gibi çarh-ı bi-amân

690

Şems-i devletdür tulû' iden bugün
Kim tokındı 'âlemün bağrına gün

Mâh bu sözi idince dilde yâd
Geldi Nu'mân irdi hemçün peyk-i bâd

Kıldılar ol dem anı i'lâm-ı Mâh
Aldı i'lâm eyleyenler mâl u câh

Emr olup der-hâl Nu'mân-i resûl
Meclis-i Mâh'a irüp buldı vusûl

34b

Kâmetin ham eyleyüp hemçün hilâl
Mâh öninde öpdi yir dâmen-misâl

Didi kim ey husrev-i gerdûn-vekâr
Server-i Cem-câm u Dârâ-iktidâr

Tâ ki emrûnle bendeñ serverâ
Düşdi râh-ı Mîhr'e çün bâd-ı sabâ

Bir nefesde kûyına buldum visâl
Cân gibi kide bekâya intikâl

Mîhr'i âgâh itdiler ben zerreden
Didiler Nu'mân bendeñdür gelen

Emr-i mîhr oldı o dem derbânlar
Didiler gel ey kadîmî hâk-i der

700

Bâd-veş der-hâl idüp feth-i bâb
Meclis-i Mîhr'e irüp öpdüm türâb

Dahı eller kaldurup hemçün çenâr
Eyledüm medh u du'âsın bî-şumâr

Râz-ı 'ışkı nây-veş açdum o dem
İstedüm cân derdine la'linden em

Âyine-veş Mîhr'e oldum rû-be-rû
Hâlünü zülfine didüm mû-be-mû

Hâline dâguñ rivâyet eyledüm
Haddine sûzuñ hikâyet eyledüm

35a

Tâ ki âhir oldı takrîr-i peyâm
Dahı kıldum 'arz-ı tahrîr-i peyâm

Eyleyüp ihrâc-ı tûmâr-ı makâl
Destine sundum o dem zanbak-misâl

Nâme-yi handân idüp Mihr-i nigâr
Hattına müjgân yürütdi hâme-vâr

Buldı çün elfâza enzârı vusûl
Kıldı fehvâsım iz'ân u kabûl

Nâz idüp bir dem tefekkür eyledi
Sabrı takrîr ü tezekkür eyledi

710

Eyleyüp tekrâr ol rûha hitâb
Nâme-yi kıldum temennâ-yı cevâb

Hokka-i yâkûtü keşf idüp o dem
'Arz-ı lü'lü' kıldı ol sâhib-kerem

Akıdup cân çeşmesinden kevseri
Düzdi silk-i nazma dürr ü gevheri

Didi ey Nu'mân selâm it Mâh'a var
Eylesün pinhân 'ışkı rûh-vâr

İdinüp tevîk-i rahmânı refîk
Yol ile bulsun visâle bir tarîk

Nâme-i 'izzetle salsun ilçiler
Anda kılsun 'arz-ı ihlâs-i peder

35b

'Akd-i şer'î idinüp rabta sebeb
Hâk-i pâyinden beni kılsun taleb

Ola kim hicrânda key emr-i muhâl
Noktaca şefkatle olaydı mecâl

Mâh-ı rûşen-dil idüp çün mâh-tâb
Virdi Nu'mân Mihr'den şâfi cevâb

Mâh ol dem oldı pür şevk u safâ
Eyledi Nu'mân'a bî-pâyân 'atâ

720

Esdî çün 'ışka muvâfık rûzgâr
Mâh ol dem cûşa geldi çün bihâr

Eyledi isâr bî-had cevheri
Cevherî oldı o lutfun mazharı

Câm-âsâ Mâh oldu pür-ferah
Ol ferahla çekdi bir iki kadeh

Mest olup şevk ile Mihr'i itdi yâd
Eyleyüp bu şi'ri bünyâd oldu şâd

GAZEL

N'ola çağlarsa yaşum irdükçe yâr
Subha karşı arturur savtın bihâr

İrmesi yakındur ol Mihr-i visâl
N'ola teskîn olsa sûzum şem'-vâr

36a

Geçdi fûrkat irdi vuslat mevsimi
Gitti eyyâm-ı şitâ geldi bahâr

Bâz-veş açdum himmet perin
Ol hümâyı eyleyem gibi şikâr

Cân meşâmına irişdi bûy-ı gül
N'ola elhân itse bu tab'-ı hezâr

MÂH'UN RESÛL İLE HAKAN-I ÇÎN'E NÂME
YAZUP MİHR'İ İSTEDÜGİDİR

Okuyup bu şi'ri Mâh-ı pür-eser
Eyledi dilde mükerrer çün şeker

Şi'r okurken tutdı râya rû dili
Tahliye kıldı o sâ'at menzili

Şevk ile aldı 'Utârid-veş kalem
Bir mu'azzez nâme ketb itdi o dem

Kılmaga irsâl Çîn Hakanına
İRmege ol âl ile cânânına

Didi kim ey server ü Hakan-ı Çîn
Bûy-ı 'adlünden mu'attar oldu dîn

Nakş-ı tigrâ içre ismün dâ'imâ
Görinür san âşiyân içre hümâ

Âb-ı hulkuñ oldu câri her yaña
Saña dehri kıldı icrâ bi-riyâ

730

36b

Nâme-i ikbâle kıldukda nigâh
Bilmiş olasın benem Sultân Mâh

Nâmum ile pür-haberdür şark u garb
Hükmüme fermân-berdür şark u garb

Ger benümle olur isen hem-hevâ
Serv-veş âzâd olasın dâ'imâ

Hâtıra geldükçe şâhân-ı zamân
Talbinur uçmağa saña mürğ-i cân

740

Dil tokuz eflâke dimezken kelek
Görse zengî bendeñi sanur melek

Cân u dil olup muhibb-i bî-riyâ
Eyledi saña 'alâka serverâ

Ol 'alâkayla kılır vasluñ taleb
Vasl-ı dîdâra görünür bir sebeb

Ol sebeb oldur ki ey sultân-ı şer'
Kıl tefe'' ül gör nedür dîvân-ı şer'

فانكحوا مطايبه yi takrîr ider
Ecr-i lâ-yuhsâ ile tefsîr ider

Gark-ı envâr eyleyüp cân u teni
N'ola mazhar kılsañ ol ecre beni

Duhterüñ Mihr'i baña eyle nikâh
Tâ kıyâmet olayın saña cenâh

37a

'Akd-ı şer'î bir sebeb olsun şehâ
İki sultân bir olalum dâ'imâ

Ger 'adû hâk olsa biz bâd olalım
Hâkini ber-bâd idüp şâd olalım

Dostlık olsun arada gül gibi
Hâle uysun kâlümüz bülbül gibi

750

Baş koşalım çün sürâhi vü sebû
İdelüm bezm-i gül ü mül sû-be-sû

Bir iki üç gün bu 'ömr-i bî-bekâ
'Aş u zevk u şevk ile geçsün şehâ

Mâh tâ kim nâmeyi kıldı temâm
Âhirine yazdı bâkî ve's-selâm

Bend idüp tûmârı urdı mühr Mâh
Tâ ki aña irmeye gayri nigâh

Var idi bir bendesi sâhib-'ukûl
Dirler idi nâmına anuñ Resûl

Tîz-reftâr olduğıyçün çün sabâ
Peyk-i peygâm olmuş idi her yaña

Emr olundu geldi ol demde Resûl
Buldı Mâh'uñ hâk-i pâyine vusûl

Eyleyüp âdâb ile ta'lim-i râh
Nâmeyi dest-i Resûl'e virdi Mâh

37b

Aldı i'zâz ile mektûbı Resûl
Olmağa ihbâr-i ahbâra resûl

Mâh öninde indürüp hâke cebîn
Eyledi 'azm-i reh-i Hakan-ı Çîn

760

Oldı sür'atle revân seylâb-veş
Rûz u şeb turmadı gitti âb-veş

Bir seher Çîn'e irüp itdi duhûl
Buldı dergâhına Hakanuñ vusûl

Oldılar derbânlar andan habîr
Kıldılar ol demde i'lâm-ı vezîr

Emr olup ol dem Resûl-i pür-usûl
Kıldı ikrâm ile dîvâna duhûl

İtdi 'izzetle vezîrâne hitâb
Her biri virdi vezîrâne cevâb

'Arz idüp Hakan'a ol dem ser-vezîr
Didi ey serdâr-ı 'âlem ol habîr

İlçi irsâl eylemiş sultân Mâh
Bu seher dergâhuña irgürdi râh

Emr olup ol dem huzû' ile Resûl
Buldı Hakanuñ huzûruna vusûl

Dahı açup ellerin revzen gibi
Oldı dâ'î yir öpüp dâmen gibi

38a

Feth idüp ol dem du'âyile peyâm
Mâh'dan irgürdi bî-pâyân selâm

770

Çün selâm-ı Mâh'ı teslîm eyledi
Bî-nihâyet 'özü ü ta'zîm eyledi

Eyleyüp ikrâm ile kaddin kemân
Tîr-âsâ sundı tûmârı hemân

Nâmeysi aldı vezîr-i 'arz-hân
Kıldı ol dem bend ü mührini revân

Eyledi handân anı gül gibi
Kıldı elfâzm beyân bülbül gibi

HAKAN'UN NÂME-İ MÂH'I GÜŞ İDÜP HİLÂF-I MURÂD ÜZRE CEVÂB VİRDÜGİDÜR

Nâmeysi Hakan tâ kim itdi gûş
Kıldı gûyâ pür-zehir bir câm nûş

Esdî başında gazab yili hemân
Ditredi a'zâsı çün berg-i hazân

Hışm ile ol dem Resûl'e tutdı rû
Eyledi 'unf ile birkaç güft ü gû

Didi ey muhbir bu ne peygâmdur
Puhtesin sen gerçi ruk'añ hâmdur

Gör o Mâh'ı kim nice kej-râ tutar
Kurup örümcek ağın 'ankâ tutar

38b

Çün 'alâka eylemek idi murâd
İntisâbumla olunmak idi şâd

780

Bağlayup kûh-i girân gibi vekâr
Mülketinde kalsa idi ber-karâr

Kendü tahtında olup sâbit-kadem
Vaktine meşgûl olsa sürse dem

Bir vezîrin baña irsâl eylese
Nâme ile 'arz-ı emvâl eylese

Ol merâmı kim idinmişdür recâ
Belki yanumda olunaydı revâ

Pâdişâh oldur ki deryâ-dil ola
Vus'ati bahrine deryâ dil ola

Tâ ki pâ-y-ı tahtına aka cihân
Cûylar gibi ki ola bahre revân

Mâh niçün olmadı sâbit-kadem
'Asker ile mülküme çekdi 'alem

Geçdi serhaddin tecâvüz eyledi
Hâsılı haddin tecâvüz eyledi

Gördi kim baña zafer bulmak muhâl
Nitekim bâz ile zâg itmez cidâl

Mekr ü âle başlayup ol hile-bâz
Şimdi baña gösterür rûy-i niyâz

39a 790

Kasdı ol kim hile ile ala taht
Şol ki 'âkıl ola virmez ala taht

Egri râyı sanmasın ola nihân
Eñsesinden bellü olur kej-dehân

Duhterüm Mihr'i o dem alur ki Mâh
Bir araya cem' ola mihr ile mâh

Mihr ile hod mâh olmaz müctemi'
Mâh dahı Mihr'i görmek mümteni'

Yürü sen ol Mâh'a di kim ey Resûl
Hileyi kâr itmeden kılın nükûl

Merd ise meydânda itsün zuhûr
Nice olur haşrde görsün nüşûr

Zen ise nezkeble olsun har-süvâr
Başın alup eylesün terk-i diyâr

Hâzır olsun vaktine rezm idelüm
Mey yirine hûn içüp bezm idelüm

Nakl idüp bu sözleri Hakan-ı Çîn
Gûş eylerken Resûl-i pâk-bîn

Ketb idüp anı vezîr-i 'arz-hân
Bu kelâmı kıldı nazm üzre beyân

- 800 Emr idüp kat'-ı zebân-ı hâmeğe
Urdı Hakan mühr ol dem nâmeğe
- 39b Kıldı ol dem anı teslîm-i Resûl
Didi kim buldur bum Mâh'a vusûl
- Aldı mektûbı Resûl-i 'özü-hâh
Eyledi 'azm-i reh-i Sultân Mâh
Tâ ki oldı âb-veş râha revân
Geçdi birkaç kûhsâr u gülsitân
- Eyledi pervâz açup çün mürğ per
İrdi Mâh'ın ordusına bir seher
Çün der-i çetre irüp itdi senâ
Nitekim çarha 'urûc eyler hümâ
- Çün Resûl'i gördiler derbânlar
Kıldılar Mâh'a vesileyle haber
Emr olup ol dem huşû' ile Resûl
Buldu tâ Mâh'ın huzûrına vusûl
- Eyledi bî-had du'â ile niyâz
Sâye-veş hâke sürüp yüz açdı râz
Didi kim ey sâye-i zât-ı Hudâ
Pâdişâh-ı ins ü cinn ü reh-nümâ
- 810 Kılta topun nâle çün ra'd-i felek
Seng-i top-âsâ kopar bî-had yürek
Bâd-ı emrûnle şehâ bu hâksâr
Tâ ki düşdi râh-ı Çin'e zerre-vâr
- Evliyâ-veş eyleyüp tayy-i mekân
Himmetünle Çin'e irişdüm hemân
İrgürüp ol dem der-i dergâha yol
Eyledüm dîvân-ı Hakan'a duhûl
- Sorup ol sâ'at kudûmumdan haber
Bildiler dahı beni 'arz itdiler

Emr olup der-hâl izzetle baña
Meclis-i Hakan'a irdüm serverâ

Medh ü vasfın okuyup bülbül gibi
Nâmeyi sundum eline gül gibi

Aldı Hakan'dan vezîr-i 'arz-hân
Nâmenün bendin revân kıldı hemân

Nazmı tahrîrini takrîr eyledi
Resm-i âyîn üzre ta'bir eyledi

Gûş idüp Hakan mektûbuñ sözün
Hışm ile tûmâr-veş dürdi yüzün

820

Emr idüp dahı o dem Hakan hemân
Nâmenün yazdı cevâbın nâme-hân

Bend idüp urdı mühür Hakan aña
Kıldılar teslim mektûbı baña

Tâ ki hâk-i pâyuña isâl idem
Her ne oldu ise 'arz-ı hâl idem

40b

Çünkü ahvâli Resûl itdi beyân
Kıldı mürsel nâmeyi dahı 'ayân

Eyleyüp i'zâz ile teslim-i Mâh
Haymesinden yaña kıldı 'azm-i râh

Keşf idüp tûmârı Mâh-ı kâm-rân
Kıldı ihfâ ile elfâzın revân

Bildi meyve virmemiş nahl-i recâ
Bâg-ı maksûda düşüp bârid hevâ

Virmemiş hâsıl merâmı mezra'ı
Rûy-ı izzet kaplamış gam burka'ı

Eylemiş Hakan-ı kej-râ bed-hayâl
Lâ iken kalb içre hîle sanmış âl

Yoğemiş Hakan'da 'akl-ı selîm
Eylemiş 'azm-i reh-i fikr-i sakîm

830

Mâh tâ kim nâmeye kıldı nazar
Bildi kim yok bâd-ı vuslatdan eser

Pür-harâret oldı Mihr için o dem
Zerre-veş olmakla ser-gerdân-ı gam

Bâd-ı âh-ı sûznâk ile hemân
Za'ferân-rû oldı çün berg-i hazân

Burdı boynın çün benefşe itdi âh
Urdı nergis-veş yire zerrîn külâh

41a Hâr-ı hicrân ile olup derdnâk
Eyledi sabrı yakasın çâk çâk

Kaldı hayrân çün devât açup dehân
Hâme-âsâ ağzına kodı benân

Cûşa geldi virdi yüz hûnîn yaşa
Câm-ı sabrın lâle-veş çaldı taşa

Yâsemen gibi tutup eflâke rû
Çün du'âlar kıldı sürdi hâke rû

Eyleyüp Mihr'ün visâlin iltimas
Cân ile kıldı niyâz-ı bî-kıyâs

Mâh gördi çâre bulmaz giryeden
Göz yaşından el yuyup açdı dehân

840 Eyledi bünyâd bu şi'ri o dem
Okıyup bir lahza kıldı def'-i gam

GAZEL

Mihr isterken cefâya uğradum
Bal yâd itdüm belâya uğradum

Zülfi altında virüp hâline dil
Çîn'den geçdüm Hitâ'ya uğradum

Künc-i fûrkatde kalup der-mânde
Bir devâsı yok 'anâya uğradum

41b Tâk-ı ebrûsı hayâliyle bugün
Yine ben cisr-i hatâya uğradum

N'ola atılsam yabana tîr-veş
Bağrı pek bir kaşı yaya uğradum

MÂH'UN TEDBİR-İ CENG İÇÜN DİVÂN-I 'ÂLÎ
İTDÜĞİDÜR

Mâh bu şi'ri kılup vird-i zebân
Subh olunca eyledi dilde revân

Çün sabâh oldu cihâna toldı nûr
Cûşa geldi ins ü cinn ü mâr u mûr

Mâh ol gün emr-i dîvân eyledi
Cem'î a'yân ile erkân eyledi

Geldi dîvâna vezîr-i çâr yâr
Eylediler çâr-yâr-âsâ karâr

850 Mihr ü meh-veş iki kâzî-'askeri
Eylediler 'arz rûy-ı enveri

On sekiz beglerbegisi var idi
Her biri kırkar bege serdâr idi

Geldi her serdâr dîvâna o gün
Câme-i zerrîn ile gûyâ ki gün

Yidi defter-dârı pür fikr ü 'ukûl
Buldılar dîvâna ol sâ'at vusûl

42a Her birisi eyledi 'azm-i makar
San felekde seb'a-i seyyâreler

İrişüp mîr-i nişânî pür-safâ
Eyledi 'üvân ile 'arz-ı likâ

Cem' olup küttâb-ı ahkâm-ı zafer
Virdiler yir yir 'Utârid'den haber

Mihr ü mehden kurdı mizân vezne-dâr
Zâhir oldu gûyiyâ rûz-i şumâr

Gûşe-ber-gûşe ağalar şîr-veş
Sû-be-sû kaldurdılar şevketle baş

Bağladı dîvânlar saf saf sipâh
Her biri zînetde encüm-iştibâh

860 Bâb-ı gülşende biten nergis-misâl
Oldı zer üsküfle derbânlar ricâl

Şol kadar cem' oldı dîvâna cüyûş
San Süleymân üzre üşdiler vuhûş

Bir ayak üstine geldi biñ ayak
Turdı gûyâ haşrde dîvân-ı Hak

Her biri gözler açup hemçün habâb
Gözler idi ne ola diyü cevâb

Çıkıldılar ol dem kapu ağaları
Kıldılar zeyn ü müşerref iç deri

42a

Turdılar dahı vezîrân ol zamân
Oldılar Mâh'ıñ huzûrına revân

Hidmet-i Mâh'a irişüp çün esîr
Turdılar yirlü yirinde her vezîr

Mâh ol dem gonçe-veş açup dehân
Jâle tek dökdî güherler bî-kerân

Didi gelün ey vezîrân-ı 'izâm
Baña ceng itmekdür aksâ-yı merâm

Tâ ki hûn nehrinde her re's-i harâb
Göz yumup gide cihândan çün habâb

870

Hâzır olsun 'asker-i encüm-misâl
Eylesünler subh olıncak irtihâl

Kıldılar çün bâd emr-i Mâh'ı gûş
Bahr-ı kulzum-veş vezîrân itdi cûş

Eyleyüp Mâh'a niyâz u inkıyâd
Döndiler der-hâl hemçün gird-bâd

Çıkıldılar dîvândan paşalar kamu
Hükmi icrâ kıldılar hemçün 'amû

Eylediler 'askere tenbîh-i ceng
Tâ ki ihzâr olına top u tûfeng

Tedbîr-i ceng oldı mezîd
Bozdılar dîvânı hemçün cây-ı 'id

43a

Her sipâh oldı tuyûr-âsâ revân
Kıldılar 'azm-i hiyâm u âşiyân

Tâ ki hâzır baş olalar ceng için
Gayret-i akrân u nâm u neng için

Uyumadı Mâh şevketden o şeb
Oldı her bir müyü bir tîr-i gazab

Gâh tîr-i âh atdı gâh seng
Subh olunca eyledi çarh ile ceng

880 Didi sen bir çarh-ı bed-gerdânsın
‘Aksine devr idici devrânsın

İtmedün bir gün murâdum üzre devr
Hûr diyü gösterürsın baña cevır

Tâ ki sultân-ı Habeş oldı revân
Hüsrev-i hâver zuhûr itdi ‘ayân

Mâh ol dem kuşanup seyf-i gazâ
Çıkmağa ol sâ‘ati gördi revâ

Deprenişinden tuyup tûgun haber
Göç diyü kıldı nidâ çâvûşlar

Rihlet için çalınup sinc ü nefir
Urdı na‘re kûslar mânend-i şîr

Çün hümâ-veş açdı pervâzın ‘alem
Mâh şevketle süvâr oldı o dem

43b Keh-keşâna dönderüp râh-ı sipâh
Kıldı encüm gibi ‘asker ‘azm-i râh

Her biri oldı zirihle gök demür
Anlaruñ havfiyle geydi gök demür

Ol zirihlerden görinen dîdeler
Virdiler göklerde encümden haber

890 Tâ ki ‘asker oldı bahr-âsâ revân
Lerzeye geldi zemîn ü âsmân

Sarsılup pây-ı semend ile zemîn
At süheylinden felek itdi enîn

Mihr ‘ışkı ile Mâh-ı kâm-rân
Gösterüp dâg-ı derûnından nişân

Geydi ol gün bir 'aceb zibâ sereng
Şevket ile görünürdi çün peleng

Gâh Mihr için olup mahzûn-dil
Olur idi gonçe-veş pür-hûn-ı dil

Gâh ceng-i nusreti eylerdi yâd
Şâd-veş hûn dökmege olurdi şâd

Gitdi bu şevk ile çün şems-i felek
Aldı menzil subhdan ahşama dek

İrüp ol dem itdi otağa duhûl
Şems gûyâ mağribe buldı vusûl

44a

Oldı etrâfa karagullar revân
Sanki mâhı hâle devr itdi 'ayân

'Asker içre yandı bi-pâyân mûm
Gökde 'aksinden zuhûr itdi nücûm

900

Zarb-zenler içre oluban penâh
Döndi müjgân ortasında çeşme Mâh

Mâh ol şeb eyleyüp terk-i niyâm
Şem' gibi subha dek itdi kıyâm

Gâh nusret isteyüp kıldı du'â
Gâh Mihr'i yâd idüp itdi bükâ

Mâh derd-i Mihr ile nâlân iken
Çarh-veş giryân u ser-gerdân iken

Oldı nısfu'l-leylde bir gulgule
Döndi 'akser arası bezm-i müle

San şeb-i muzlimde urdı bahr mevc
Mevcler cûş itdi yir yir fevc fevc

İnkılâbın 'askerûn fehm itdi Mâh
Eyledi kapu ağasına nigâh

Didi bu hengâmeye hikmet nedür
İnkılâb-ı 'askere 'illet nedür

Vâkîf-ı ahvâl idi ağa-yı bâb
Bulınup ol ânda hâzır cevâb

44b

Didi kim ey pâdişâh-ı bahr u ber
Ol sadef-veş gûşuña budur haber

810

Çîn'den Hakan dün idüp hurûc
Eylemiş bir sa'b kûhsâra 'urûc

Havf-i tîgün ile olup bî-huzûr
Çekmiş ol kuhsâra 'asker ile sûr

Kendüsi otağda olup nihân
Kılmış etrâfa karagullar revân

Buluşup iki karagular bu dem
Çenge girmişler dökülmüş hayli dem

Himmetünle irişüp 'avn-i Hudâ
Gâlib olmuşlar bizimkiler aña

Çok dil alup bunda irsâl itdiler
Şimdi diller şöyle söylerler haber

Hâliyâ bu araya Hakan-ı Çîn
'Asker-i bî-hadd ile gelmiş yakîn

Hâzır itmiş hayli esbâb-ı silâh
Kasdı ol imiş ki ceng ide sabâh

Şimdi 'asker itdi bu ahbârı gûş
Her birisi kıldı deryâ gibi cûş

Teşnedür kan içmeğe arslanlar
Yalmanur feryâd idüp kaplanlar

45a 920

Oldur ol 'askerdeki sît u sadâ
Fitne vü gavgâ degüldür serverâ

Bu haberle Mâh olup şâdmân
Eyledi ağaya çok gevher revân

Şevke geldi Mâh emr itdi o dem
Sû-be-sû kûs-ı beşâret urdı dem

Çalınup her hayme içre sâzlar
Cânlara virdi gîdâ âvâzlar

Mâh ol şeb itdi tefsîre rücû'
Kıldı açınca gazâ bahsi tulû'

Taldı bahr-ı ma'niye hemçün semek
Cân ile meşgûl kıldı subha dek

MÂH'UN HAKAN'I ÇÎN'E BULUŞUP CENG
EYLEYÜP HAKAN'A GÂLİB OLDUĞIDUR

Ceng idüp bir şeb ki şâm u âsman
Kıldılar çarhuñ burûcında kırân

Aldı âfâk-ı şafakdan seyl-i hûn
İçdi bî-had hûn gerdûn-ı dûn

Sâye-bân-ı ebr-i eflâki o dem
Târumâr itdi sabâ-yı Zâl-dem

Ra'd ol sâ'at atup bir zarb-zen
Eyledi urup hilâli nîm-ten

45b 930 Gördi kim gitdi elinden mâ-melek
Hançer-i mâh-ı neve düşdi felek

Subh-i sâdık irdi çün Sultân-ı Rûm
Çekdi şeb zengîsine tîg-i hücûm

Sındı zulmet 'askeri ol dem hemân
Tâ 'adem mülkine oldılar revân

Tâ ki itdi hüsrev-i hâver zuhûr
Yir livâsında zemîne saldı nûr

Mâh ol gün eyleyüp tertîb-i rezm
Subh-dem meydân-ı rezme kıldı 'azm

Virdi yir yir ra'd-âsâ kûslar
Tîr-i bârânuñ kudûmından haber

Tabl u surnâ sû-be-sû idüp sadâ
Ceng-i harbî savtını kıldı nevâ

Çözülüp ol dem livâ-yı muhterem
Serv-i tûbâ-kad ü mâh-ı nev-'alem

Tutdı pervâzı şafak-veş gökleri
Deprenüp kopardı bâd-ı sarsarı

Al bayraklarla 'asker bi-gümân
Virdi cennet lâlezârından nişân

940 Toplar ejder gibi açup dehân
Sûy-ı a'dâya çekildiler hemân

46a

Nizeler diller uzatdı hemçü mâr
Tigler akdı kınından âb-vâr

Çekdiler Mâh'a o sâ'at pür-kemâl
Bir semend-i bâd-pâ aşkar-misâl

Rahş-ı Rüstem-vâr bâlâ vü bülend
Sür'at-i reftârı virmiş berka pend

Her ne dem kim ra'd-veş kılsa süheyl
Havf u hayretten yuma çeşmin Süheyl

Mâh şevketle süvâr oldu hemân
Şîr üzre şemsden virdi nişân

Eyledi ol esb ile 'azm-i me'âb
Sanki gül bergini alup gitdi âb

Atılup ol demde bî-had toplar
Virdiler rûz-ı kıyâmetden haber

Nây-veş bî-had tûfeng itdi sadâ
Mevlevî tek girdi raksa her livâ

Bir uğurdan eyledi 'asker sülûk
Yollu yolınca vezîrân u mülûk

950

At süheylinden zemîn ü âsmân
Ditredi san bâddan berg-i hazân

İrdi gûyâ mevsim-i haşr ü nüşûr
Bir dem içre urdı İsrâfil sûr

46b

Bahr mânend eyleyüp cûş u hurûş
Tâ ki bir sâ'at revân oldu cüyûş

Gördiler bî-had livâ ile hemân
Karşudan Hakan-ı Çîn oldu 'ayân

'Asker-i Hakan ile tolup zemîn
Encüm ile çarha dönmiş sahn-ı Çîn

Bağlayup alaylar Hakan o dem
Rezm ile söyletdi kûsa dem bu dem

Çün mukâbil oldu ol dem 'askereyn
Nitekim 'arz u semâ-yı hâdiseyn

‘Askereyn beyninde ol deşt-i hüner
Mecma‘u’l-bahreynden virdi haber

Mâh emr idüp o dem çâvûşlar
Sû-be-sû ‘izzetle virdiler haber

Kollu kolınca idüp yir yir kıyâm
Bağlanup alaylar oldı tamâm

960

Sû-be-sû kûs u nefîr idüp nevâ
‘Âlem-i ervâhdan virdi sadâ

Düşdi her câna hevâ-yı iftirâk
Çekdiler meydân-ı rezme iştiyâk

Tarh idüp alaydan ol demde Mâh
Saldı Hakan üzre bî-pâyân sipâh

47a

Saldı Hakan dahı meydâna o dem
Bir nice rezm ehlini kim döke dem

Bir olup dahı hemân iki bölük
Kıldılar biri birin iki bölük

Döndi ol âteş hisâra kim hemân
İde âteş-bâz her sû od revân

Âsmâniler çeküp yalın yarağ
Ura yir yir âsmân cisminde dâğ

Kopa bî-pâyân tarâka ra‘d-vâr
Yaka biri birini arta şerâr

Mâh emr idüp o dem ‘asker kamu
Yüridi yirlü yirinden sû-be-sû

İtdiler Hakan üstine hücum
Surh-ser üzre nitekim Şâh-ı Rûm

970

Dahı Hakan dahı emr idüp o dem
Deprenüp yirlü yirinde her ‘alem

Eyleyüp Çîn ‘askeri cânlar sebîl
Akdı Mâh üzre nitekim Mısr’a Nîl

Buluşup tâ iki ‘asker itdi ceng
Dehr-i zârı tutdı çün evtâr-ı çeng

San kıyâmet kopdı yıkıldı cihân
İndi tokındı zemîne âsmân

47b

Toplar her sû bakırdan nâyile
‘Âlemi toldurdu âh u vâyle

Mâr-veş atıldı yir yir nîzeler
İçdi bî-had sîneden hûn-ı ciger

Kankı cisme oldısa gönder revân
Gönderi çıkdı anuñ artunca cân

Yareler ağzına peykân sokdı dil
Didi kim bu mâcerâyı nakl kıl

Tîrler şol deñlü hûn içdi o dem
Her biri ağzına dek pür oldı dem

Yalmanup şemşirler ejder-misâl
Sundılar bir demde biñ zehr-i kıtâl

98o

Hûn ile olup zirihler lâle-gûn
Oldı her bir halkası bir ‘ayn-i hûn

Zahm-ı tîg u tîr ile bî-had siper
Sadr u dag u şerhadan virdi haber

‘Âlemüñ olup derûnı pür-gubâr
Hep nihân oldı ki ne kim var âşikâr

Gözlerin tozdan yumup şems ü kamer
Oldılar hâl-i cihândan bî-haber

Kopdı ol dem gûyiyâ Tûfân-ı Nûh
Gördi sâ‘at hâletini çeşm-i rûh

48a

Yâd idüp ol sâ‘at içre Mihr’i Mâh
Cân u dilden eyledi sûz ile âh

Kopdı ol âh ile bir bâd-ı zafer
Şiddet ile sarsar andan bir eser

Mâh sûyından gubârı kıldı ref‘
‘Asker-i Hakan üzre itdi def‘

Çün yeli Mâh’un yegin oldı o dem
Çekdi Hakan üstine dahı ‘alem

990

Mâh-ı pür-şevket olup sâhib-kırân
 Eyledi bir ânda bî-had kırân
 Şöyle urdı 'asker-i Hakan'a tîg
 Kan kaşandı darbeden meydâna tîg
 Kana yunup deşt-i rezm ü küştegân
 Lâle-zâra döndi kim ola hazân

Bahr-i hûn yüzinde yüzen mürdeler
 Virdiler gark-ı tonanmadan haber
 Gördi Hakan tâk oldu tâkati
 Kalmadı Mâh ile cenge kudreti

Sındı kalb-i 'askeri gibi hemân
 Zâr ile tûlâb-veş döndi 'ayân

Ser-nigûn u nâ-tüvân u hor u zâr
 Eyledi Tahmasb-veş terk-i diyâr

48b

Terk-i tâc u tahtın idüp irtikâb
 Baş aluban gitdi hemçün âftâb
 Mâh ol dem eyleyüp Hakan'ı terk
 'İşk-ı Mihr-i tutdı cân destiyle berk

Oldı deryâ gibi 'askerle revân
 Eyledi 'azm-i sarây-ı Mihr Han

Gâlib oldu tâ ki başında hevâ
 Sür'at ile gitdi çün bâd-ı sabâ

100

Bir makâma irdi nısfu'l-leyle dek
 Gülşeni Firdevs ü mahlûkı melek
 Âbı söyler hâl ile bunu çü Nîl
 قد بدا عينا تسمى سل سبيل

Gördi anda bir sarây-ı dil-güşâ
 Üstine mürğ uçmamış illâ hümâ

Çarh anuñ irgürmemiş sûrına (ser)
 Kulesinden kâf bir ednâ hacir

Gerçi kim bünyâdı bâlâ vü bülend
 Resm ü tarh ile virür firdevse pend

- Ol sarâyun Mâh urdı bâbına
Sordı taşra bulınan erbâbına
- Didi kankı serverüñdür bu makâm
Yâd olinsa ne dinür bu câya nâm
- 49a Didiler kim her kaçan olinsa yâd
Maşrıkiyya dinilür bu câya ad
- Duhter-i Hakan-ı Çın Mihr-i zamân
Yapdurupdur bu sarâyı çün cinân
- Ten derûnında mükerrerem rûh-vâr
Bu sarây içre olur Mihr-i nigâr
- 1010 Mâh'a irince bu peygâm-ı sürür
Pür olunca rûhınun çeşmine nûr
- Akdı ol câya bulup 'asker sebîl
Sanki taşdı basdı Mısr'ı bahr-ı Nil
- 'Askere emr itdi Mâh-ı tâc-dâr
Ol sarâyı itdiler kat kat hisâr
- Subh irince muntazır olup o şeb
İnmediler turdılar esb üzre hep
- MÂH'UN GELÜP SARÂYINDAN MİHR'İ ALUP
RÛH-I ZEMİNE GİTDÜGİDÜR**
- Çün felek şebbâzı açdı nûr per
Eyledi şevk ile geşt-i bahr ü ber
- Şa'sa'ayla pençe açup âşikâr
Mürg-i rûzı kıldı bir demde şikâr
- İrişüp şâh-ı felek ol dem hemân
Aldı ol şebbâzı destine 'ayân
- 49b Urdu bir üsküf başına nûrdan
Sûy-ı garba toğrulup gitdi hemân
- Oldı ol nûr ile 'âlem pür-ziyâ
Sû-be-sû aldı şikârın mâ-sivâ
- Feth idüp ol dem sarây-ı Mihr'i Mâh
Eyledi kapu ağasına nigâh

1020

Didi ey ağa-yı bâb-ı âsmân
Hâdim-i serdâr-ı havrâ-yı cinân

Yürü ol Mihr-i zamâna vir haber
Di ki heldi kapuña bir hâk-i der

Dirler imiş nâmına Sultân Mâh
Benden imiş cân ile bî-iştibâh

‘İşkuñ ile eyleyüb terk-i diyâr
Mülküñe irmiş bulup bir reh-güzâr

Hırmeni sabrını bâd-ı fûrkatüñ
Târumâr itmiş çekermiş mihnetüñ

Olmamış vasluña niyâz ile nasîb
Tîg ile dergâhuña olmuş karîb

Bu ki maksûdı kılâsuz terk-i Çîn
İdesiz ‘azm-i rehi gevher-nigîn

Dinleyüp Mâh’uñ sözün âgâ-yı der
Mihr Han’a virdi ahvâli haber

50a

Gûş idüp ol dem agayı Mihr Han
Ditredi gûyâ ki gül-berg-i hazân

Âh idüp itdi perîşân sünbülün
Kıldı zanbaklarla pejmürde gülün

1030

Eşkini dökdi o gonçe jâle-vâr
Yandı nazûk bağı gamdan lâle-vâr

Dökdi kan yaş ağıladı Hakan için
Cengde bî-had dökülen kan için

Geydi mâtemle siyâh hemçün sehâb
Girdi gûyâ ki sehâba âftâb

İrişüp ol demde Mihr’e dâyesi
Didi kim ey ‘ömrümün sermâyesi

Nergisünden akıdup eşk-i melâl
Kâmetün ham kılma gamdan çün hilâl

Çâkerün olup senün sultân Mâh
Nice müddetdür ider ‘ışkuñla âh

Tîg-i 'ıŝkuñ eyledi cânına kâr
Tîg çekdi ol dahı bî-ihdiyâr

Kırdı hârı irmek için sen güle
Tâ ki bir dem ağlayup bir dem güle

Döne döne yaş döke tûlâb-vâr
Vâlidün Hakan için ise bu zâr

50b

Eyleyüp Mâh ile rezm-i bî-kerân
Çün sabâ sağ u esen olmuş revân

1040

Boynuñ burma benefşe-vâr gül
Serv-âsâ çek hemen ayruktan el

Gussa yime 'asker-i Hakan için
Dökilen ol hûn-i bî-pâyân için

Böyledür âyin-i devr-i rûzgâr
Gâh sulhı kâr ider geh cengi kâr

Vakt ola kim cem' olup Hakan u Mâh
Nef'-i vâhid ola iki pâdişâh

Cengden soñra barışmak hûb olur
Barışıncaq dostlar mahbûb olur

Mâh şimdi n'ola görünse hasım
Olısar 'akd-i nikâh ile hısım

Dâyeyi gûş eyleyüp mihr-i nigâr
Eyledi pendin kabûl ü ihtiyâr

Emr idüp âğâ-yı bâba Mihr Han
Kıldılar ihzâr bir taht-ı revân

Bir ser-â-ser sâymbân idüp âna
Kıldılar zînetle pür şevk u safâ

Cevheri esbâbdan Mihr-i melek
Mahmile bağlatdı bî-had mâ-melek

51a 1050

Aldı üç yüz câriye ebkâr u hûb
Zerdüz u sâzende vü ehl-i kulûb (?)

Bir nice hâdimle ol dem Mihr Han
Oldı ol taht-ı revân ile revân

Eyleyüp Maşrık sarâyından tulû'
Sûy-ı Mâh'a tâ ki Mihr itdi rücû'

Yâsemen-veş yüz tutup eflâke Mâh
Kıldı ol dem dem şevk ile şükr-i İlâh

Cûşa geldi Mâh dahı çün bihâr
Kıldı Mihr üzre nice gevher nisâr

Mâh ol gün oldı mest-i câm-ı şevk
İtmedi ârâm olup râm-ı şevk

Menzile irince turmayup hemân
Hâk-i râh-ı Mihr'e kıldı zer revân

Çün karîb oldı gurûb-ı âftâb
İrdi otağına Mâh-ı kâm-yâb

Eyledi 'izz ü sa'âdetle nüzûl
Buldı gûyâ kasr-ı firdevse vusûl

Emr idüp dahı Mâh-ı muhterem
Bir ser-â-ser çetr kurdılar o dem

1060 Geldi ol çetre duhûl itdi Mihr
San gurûba vardı mağribde mihr

51b Sakladı zerrîn çerâğın çün felek
Yakdı sîmîn şem'-dânını melek

Emr idüp ol demde Mâh-ı kâm-rân
Oldı seksen biñ dil-âverle revân

Devr idüp Mihr'ün otağı subha dek
Yummadılar dîde çün necm-i felek

MÂH'UN MİHR İLE RÛH-I ZEMÎNE GELÛP
'İZZETLE TAHTINA VUSÛL BULDUGIDUR

Şeb çerâğın çün felek kıldı nihân
Nîl-reng oldı zemîn ü âsmân

Keşf idüp pîrûze sanduğın semâ
açdı bir cevher ki pür-şevk u ziyâ

Ol ziyâ ile cihâna toldı nûr
Şevka geldi ins ü cinn ü mâr u mûr

- Çıkdı ol sâ'at murassa'larla Mâh
Eyledi gevher nigine 'azm-i râh
- Dâhı zerrîn sâyebânla Mihr Han
Oldı Mâh artınca gün gibi revân
- Kollu kolınca vezîrân u mülûk
Kıldı 'asker yollu yolınca sülûk
- 1070 Gitdi bu resm üzre Mâh-ı kâm-rân
Niçe günler turmayup oldı revân
- 52a Gâh yıl gibi eserdi tağdan
Gâh su gibi geçerdı bâğdan
- Sûr fikri ile olup pür-sürûr
Sür'at ile kıldı bir kaç gün mürûr
- Oldı bir gün vâsıl-ı rûh-i zemîn
Didiler geldi yine sâhib-nigîn
- Gûş idüp Mâh'uñ kudûmından haber
Çıkdı istikbâle 'âlem ser-be-ser
- Cem 'olup a'yân itdi ittifâk
Kılmağ için Mâh'a 'arz-ı iştiyâk
- Kıldılar bî-had ser-â-ser zeyn-i râh
Oldı pür-zînet ser-â-ser râh-ı mâh
- Döşenen yılduz beneklülerle yol
Keh-keşân-ı çarha ol dem sürdi yol
- İrdi evvel r'ad-âsâ küslar
Virdiler Mâh'uñ kudûmından haber
- Mâh ol sâ'at idüp şehre duhûl
Buldı 'izzetle sarâyına vusûl
- 1080 İrdi biñ zînetle ol dem Mihr Han
Eyledi 'azm-i sarây-ı duhterân
- Kasr-ı a'lâsına itdi feth-i bâb
Nitekim evc-i sipihre âftâb
- 52b Mâh gördi girdi kasra Mihr Han
Didi şimdi yirine oturdı cân

Hâzinâna emr idüp ol demde Mâh
Kıldılar ihrâc-ı bî-pâyân câh

Tâ ki ihzâr olına bî-had cihâz
Kılmağičün Pihr'e i'zâz u niyâz

Emr olup ol dem vezîrân pür-sürûr
Başladılar görmege tertîb-i sûr

MÂH'UN RÛH-I ZEMİNDE MİHR'E 'AZÎM
SÛR İDÜP BER-MURÂD OLDUĞIDUR

Tâ ki bir şeb bu sipihri-i zîneti
Geydi bir yılduz benekli hil'ati

Dahı kuşandı biline pür-'abîr
Keh-keşândan bir murassa' zer kemer

Mâh-ı nevden takınup bir hançeri
Top idüp seyyâreden ak gülleri

Geydi başına kamer destârım
'Âleme 'arz eyledi didârını

1090 Subh-ı sâdik gördi çarhuñ zînetin
Eyledi izhâr dîbâ hil'atin

Şemsi dilbendin geyüp ol dem hemân
Hüsrev-i Hâver çıkup oldu 'ayân

53a Şevka geldi 'arz-ı nûr itdi o gün
Toğdı cümle 'âlemün başına gün

Zînet-i sûra o gün emr itdi Mâh
Geydi zerrîn câmeler bî-had sipâh

Kıldılar bir çarh-veş meydânı pâk
Pâk olup mir'âta döndi rûy-i hâk

Nüh kıbâb-ı çarhdan virüp haber
Kurdılar ol deşte bî-had haymeler

Ol hıyâmı cylediler cânibeyn
Kıldılar ahdar nihâlîlerle zeyn

Ol nihâlîlerle meydânı gören
Bir nazarda sandılar sahn-ı çemen

Dikdiler meydâna bir bâlâ sûtün
Anı görüp oldu Tûbâ ser-nigûn

Bağladılar ana bin altun o dem
Tâ ki ala irgüren başa kadem

1100 Geldiler ol câya ol gün hâs ü 'âm
Eylediler yirlü yirinde kıyâm

Keh-keşân-veş çekdiler bî-had simât
Virdi zerrîn kâseler yir yir neşât

Ol simât ile o bî-had zer tabak
Cûy-ı nîlûferden almışlar sebak

53b Hâna gark oldu o dem halk-ı cihân
Sanki 'âlem oldular dayf-i cinân

Selsebîl olup şeker şerbetledi
Sû-be-sû akıtdı 'ayn-i kevseri

Geldi ol gün her ne var ise 'acîb
Cündiyân u tuhfe masnû' u garîb

Aldılar bahşîş zerrîn câmeler
Yağdı mânend-i şükûfe sîm ü zer

Savt-ı kûs ile talup kevn ü mekân
Sîtden oldu esam gûş-ı zamân

Tabl u surnâ vü nefir itdi sadâ
Gümledi güm güm zemîn ile semâ

Çün şeb irdi geldi âteş-bâzlar
Âteş ile açdı muglak râzlar

1110 Eylediler subha dek ceng-i hisâr
Âsmânîden irişdi çarha nâr

Ol hisâr üzre yanup papazlar
Tutdı dehri nâle vü âvâzlar

Kopdı bî-pâyân tarâka hemçü top
Top yaşı gibi atıldı kulûb

Tâ ki subh irdi cihân buldı safâ
Döndi rûy-i dilbere 'arz u semâ

54a

Mâh ol gün oldu zinetle süvâr
Kıldı sûy-ı 'arsa-i esbe güzâr

Mâh yanınca süvâr olup sipâh
İtdiler meydân-ı esbe 'azm-i râh

Tâ ki Sultân Mâh ile mecmû' kul
At meydânına buldılar vusûl

Bir uğurdan koşdılar yügrekleri
Kimi aldı kimi geldi ileri

Döndü ol tâliblere olup harîk
Bir uğurdan ideler 'azm-i tarîk

Bağlayup bâr-ı ma'ârif mahmile
Kimi kala kimi ire menzile

1120

Mâh ol dem eyleyüp 'arz-ı sehâ
Yüz semende eyledi öndül 'atâ

İştigâl-i sûra emr idüp hemân
Oldı 'izzetle sarâyına revân

Sürdi bu resm üzre sûr-ı Mihr'i Mâh
Guresinden tâ temâm olunca mâh

Tâ ki irişdi şeb-i kadr-i visâl
Toğdı kalb-i Mâh'da bedr-i visâl

İrdi ol dem müfti-i sâhib-salâh
Mihr-i Mâh'a eyledi 'akd-i nikâh

54b

San yed-i kudret kılup cismi 'ayân
Eyledi rûhı derûnına revân

Mihr ol dem havzı idüp pür-gül-âb
Dahı 'üryân oldu hemçün âftâb

Ol gül-âba düşdi berg-i gül gibi
Çözdi 'anber saçını sünbül gibi

Urdı aña şâne-i zerle hilâl
San sehâba şa'sa'a buldı visâl

Eyleyüp her târa tertîb ü cilâ
Virdi altun telleri gibi ziyâ

1130

Havz içinde cism-i pür-nûr ile Mihr
Görinürdi Âsmânda hemçü Mihr

Havzdan idüp hurûc ol hoş-nesîm
Nitekim ‘ummândan dürr-i yetîm

Geydi sîmîn cismine gül pîrehen
Kondı san berg-i gül içre yâsemen

Al pîrâhen ile ol mâh-rû
Şol güle döndi ki ola tolu su

Urınu bir efser-i İskenderî
Geydi bir zerrîn câme cevherî

Sürme-i nâzın çekindi pür-sürûr
Virdiler bîmâra san ‘anber buhûr

55a

Sâ‘idine takınup halhâller
Mû-miyânına kuşandı zer kemer

Takdı çok dürler binâgûşa o yâr
Berg-i gül ucında sîmîn jâle-vâr

Çeşmi üzre zülfin idüp târumâr
Kıldı reyhân içre âhûlar şikâr

Terbiyetle iki ebrûsın ‘ayân
Eyledi peyveste mânend-i kemân

1140

San cenâheyn açdı gökden Cebre’îl
Sûy-ı bâg-ı cennete oldı rahîl

Oldı tezyîn-i tarâvet çün tamâm
Mihr ol dem serv tek itdi kıyâm

Al gülden tutdı bir zîbâ tütük
‘Aksi ile pür-şafak oldı ufuk

Ol tütük içinde döndi Mihr Han
Mâh’a kim ola şafak içre nihân

Mâh ol dem itdi ‘azm-i iktirân
Hâne-i Mihr’e revân oldı hemân

Tâ ki irdi dâr-ı izz ü devlete
Oldı dâhil bâb-ı kasr-ı vuslata

Mâh-ı nev-veş ham olup virdi selâm
Geçdi Mihr'un yanına itdi kıyâm

55b

‘Âşıkâne eyleyüp bî-had niyâz
Söyleyüp birkaç peyâm-ı cân-güdâz

Sürdi pâyına yüzün mânend-i âb
‘Arz-ı didâr ide tâ ol âftâb

Mâh bende oluban âzâd-ı şevk
Serv-veş esdi başında bâd-ı şevk

1150

Âhı Mâh'un perdeyi açdı o dem
Bâd ile gûyâ ki pervâz-ı ‘alem

Tâ ki Mihr'un gitdi yüzinden nikâb
Mihr-i ‘âlem-tâbdan gûyâ sehâb

Saldı ol hüsn âftâbı pertevin
Kıldı Mâh'un pür-ziyâ gönli evin

Keşf idüp ol dem kitâb-ı ‘ışkı Mâh
Eyledi takrîr bâb-ı ışıkı Mâh

Didi kim ey ârzû-yı cân u dil
Eyledi Tûbâ kadûn servi hacil

Kaşlaruñ devrinde ey bedr-i kemâl
Başmağını tama atdurdı hilâl

Târ-ı zülfün sünbüle atup kemend
Kâkülün kıldı niçe Leylâyı bend

Mürde cisme cân-ı şîrîndür lebün
Yâ Züleyhâdur ya şîrîndür lebün

56a

Pek kemândur ‘anberîn cbrûlaruñ
Kurmağa zencîr iki gîsûlaruñ

Dide toymaz baksa ger yüz yıl saña
Nitekim gencînedden çeşm-i gedâ

1160

Kâkülün gibi bu miskîn ü esîr
Ayağa düşdüm baña ol dest-gîr

Aşdı başumda şeb-i zülfün gamı
Gözüme kıldı karañu ‘âlemi

Yiter irdi cânuma darb-ı cefâ
 Vaktidür ger içürürseñ mûmiyâ
 Gün yüzünden niçe bir mehcûr olam
 Bed-nazarlar gibi senden dûr olam

Mâh takrîr eyler iken bu sözi
 Alınup Mihr'ün cemâline gözi
 Gitdi elden ihtiyârı kalmadı
 Sabrı terk itdi karârı kalmadı

Aldı Mihr'i gonçe-i handân gibi
 Basdı ol dem sînesine cân gibi
 Koçdı bilini kemer gibi hemân
 Eyledi la'li şerâbın nûş-ı cân

Aldı şîrin leblerinden bûseler
 Virdi cânı tıflına senbûseler

56b

Dâm-ı zülfin aldı hadd-i aldan
 Mürg-i rûha dâne dökdi hâlden

1170

Mâh idüp ârzû-yı bezm-i cân
 Eyledi Mihr'ün miyân-bendin revân
 Ol nihâle sarmaşup mânend-i tâk
 Eyledi 'üryân hemçün dürr-i pâk

Öperek koynına koydı gül gibi
 Sardı zülfin boynına sünbül gibi
 Ol elif-kâmetle Mâh-ı kaddi lâm
 Lâm elif-veş sarılup buldı merâm

Bülbül ü gül-veş olup bir iki yâr
 Ne 'adû mekri vü ne âlâm-ı hâr
 Düşdiler bir gülsitân-ı vahdete
 Oldılar nâzır cinân-ı vahdete

Bu cihânda cümle yârı yârına
 Bugün irgür koma yâ Râb yarına

HÂTİMETÜ'L-KİTÂB

Nev-bahâr oldu bu gül-zâr-ı İrem
 Hamdü lillâh irdüm isterdüm irem

Tâkatüm tâk oldı himmet vaktidür
Lutf u ihsân u mürüvvet vaktidür

N'ola ger hâk isem ey 'âlî-cenâb
Hâke salar pertevini âftâb

Hâk-i râhuñdan senün bir zerreyem
Bahr-ı sıdkumdan benüm bir katreyem

Tâ ebed turdukça dîvân-ı felek
Ber-karâr oldukça erkân-ı melek

'Asker-i encüm-misâl içre müdâm
Taht-ı gerdûn üzre ol bedr-i tamâm

Kıyâsi'nin Mihr u Mah Mesnevisi, ilk sayfalar

